

UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
Institut Politologických studií
Katedra Mezinárodních vztahů

Diplomová práce

2022

Bc. Michael Rigó

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut Politologických studií

Katedra Mezinárodních vztahů

**Mírové uspořádání teritoriálního konfliktu: případ
Ekvádoru a Peru**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Michael Rigó

Studijní program: Mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Rok obhajoby: 2022

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3.1.2022

Bc. Michael Rigó

Bibliografický záznam

RIGÓ, Michael. *Mírové uspořádání teritoriálního konfliktu: případ Ekvádoru a Peru*. Praha, 2022. 67 s. Diplomová práce (Mgr). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra Mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Jaromír Soukup, Ph.D.

Rozsah práce: 132 072 znaků včetně mezer

Anotace

Tato diplomová práce analyzuje mírový proces mezi Ekvádorem a Peru a přispívá do odborné diskuze v oblasti řešení konfliktů. V pondělí 26. října 1998 prezident Peru Alberto Fujimori a Ekvádoru Jamil Mahuad Witt podepsali mezinárodní dohodu, která ukončila více než 150 let trvající teritoriální konflikt. Série nepřátelských aktů a ozbrojených konfliktů provázela tyto sousedící státy po desetiletí. Garantem mírové smlouvy se staly čtyři státy: Brazílie, Spojené státy, Argentina a Chile. Komplikované jednání začalo v roce 1995 po krátké válce u řeky Cenepa. Vyjednávací týmy garantujících států využily různé strategie mediace, mj. organizaci jednání, sankce a finanční pobídky. Cílem této práce je, za využití kvalitativní případové studie, analyzovat příčiny úspěchu mediace garantujících států. Výzkum navazuje na teoretickou část, ve které je popsán tzv. kontingenční přístup a teorie zralosti konfliktu.

Annotation

This thesis analyses the peace process between Ecuador and Peru and stimulates discussion in the field of conflict resolution. On Monday, October 26th, 1998, President of Peru Alberto Fujimori and Ecuador Jamil Mahuad Witt signed an international agreement that ended more than 150 years lasting territorial conflict. A series of hostile acts and armed conflicts have accompanied these neighbouring states for decades. Four states became the guarantor of the peace treaty: Brazil, the United States, Argentina and Chile. Complicated negotiations began in 1995 after a short war on the Cenepa River. The negotiating teams of the guaranteeing states used various mediation strategies, including the organization of negotiations, sanctions and financial incentives. The aim of this qualitative case study is an analysis of the causes of successful mediation performed by the guaranteeing states. The research follows the theoretical part, which describes the so-called contingency approach and ripeness theory.

Klíčová slova: teritoriální konflikt, Latinská Amerika, řešení konfliktu, mediace, Ekvádor, Peru

Key Words: territorial dispute, Latin America, conflict management, mediation, Ecuador, Peru

Title/název práce

Mírové uspořádání teritoriálního konfliktu: případ Ekvádoru a Peru

Peace settlement of Territorial Dispute: Ecuador-Peru case study

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Jaromírovi Soukupovi, Ph.D. za vedení práce, cenné rady a připomínky. Mé poděkování patří také rodině a přítelkyni za velmi cennou podporu.

Obsah

Úvod	1
1 Teoretická a konceptuální část	5
1.1. Definice konfliktu a koncept teritoriálního sporu	5
1.2. Fáze konfliktu a teorie zralosti	8
1.3. Nástroje řešení konfliktů a mediace třetí stranou	12
1.4. Analýza mediace – kontingenční přístup	15
2 Předchozí podmínky – kontextuální proměnné konfliktu.....	21
2.1. Charakteristika a specifika ekvádorsko-peruánského konfliktu	21
2.2. Historické pozadí konfliktu a předchozí pokusy o mírové ujednání.....	23
2.3. Charakteristika primárních stran – Ekvádor a Peru.....	28
2.4. Charakteristika mediátora (garantujících stran).....	30
3 Řešení sporu v letech 1995-1998 – kontext mediace a procesní proměnné.....	33
3.1. Kontext mediační události a motivace k přijetí mediace.....	34
3.2. První fáze mediace - dohoda z Itamaraty a ustálení pozorovací mise MOMEF	38
3.3. Vícestranná paralelní mediace.....	40
3.4. Patová situace a cesta ven – mírová dohoda z roku 1998.....	42
3.5. Zralý moment a postkonfliktní ujednání	47
Závěr	50
Seznam pramenů a sekundárních zdrojů.....	54
Seznam zkratk.....	60

Úvod

V pondělí 26. října 1998 podepsal prezident Peru Alberto Fujimori s ekvádorským protějškem Jamilem Mahuadem mírovou dohodu. Prezidentský akt z města Brasília ukončil teritoriální spor, který podle analytiků byl nejdéle trvajícím teritoriálním konfliktem v západní hemisféře (Herz, 2002; Domínguez et al., 2003; Cox, 2010). Ekvádor a Peru proti sobě otevřeně vedly válku v roce 1995 u řeky Cenepa. Třítýdenní boje zastavila až přítomnost pozorovací mise k udržení míru MOMEP. Obě zneprátené strany v krátké válce použily moderní techniku. Je odhadováno, že válka má na svědomí okolo tří set úmrtí. Lidské ztráty a nezanedbatelné náklady na zbrojení přiměly válčící strany přehodnotit své postoje. Spor se týkal zhruba 80 km dlouhé hranice, která vedla skrz hustě zalesněný amazonský prales. Mírová dohoda, která byla výsledkem tříletého diplomatického snažení, urovnala dlouhotrvající spor a ukončila rivalitu těchto andských států. Pozitivním důsledkem bylo formální usmíření obou států, rozvojová spolupráce, růst vzájemného obchodu a zajištění regionálního míru.

Od zastavení bojů u řeky Cenepa bylo vyjednávání zprostředkováno garantujícími státy. Mechanismus garantů institucionálně zavedl už Protokol z Rio de Janeiro v roce 1942, který ukončil tehdy největší otevřený střet obou států. Jelikož Ekvádor od roku 1960 označil protokol za neplatný,¹ napětí mezi zeměmi dále rostlo. Garantujícími státy se na základě předchozí dohody znovu staly Spojené státy, Brazílie, Argentina a Chile. Tyto státy se logisticky a personálně zasloužily o fungování pozorovací mise MOMEP, která významným způsobem zamezila další eskalaci konfliktu. Všechna vyjednávací kola byla později v rámci komisí uskutečněna v hlavních městech garantujících států. Během vyjednávání mediátoři zvolili různé strategie a nástroje.

Tato diplomová práce má za cíl analyzovat okolnosti přijetí mírové dohody z roku 1998 a zároveň charakterizovat samotný ekvádorsko-peruánský konflikt z historického kontextu. Hlavní výzkumná otázka práce zní: „*Které faktory přispěly k úspěchu mírového jednání v letech 1995 až 1998 a jakou roli v něm zaujímali garanti mírové dohody?*“ K zodpovězení hlavní výzkumné otázky bude v práci uvedena vedlejší doplňující výzkumná otázka. Její zodpovězení rovněž pomůže doplnit kontext tohoto teritoriálního sporu: „*Jaké důvody lze přičíst předchozímu neúspěchu v mírovém jednání?*“ Komplexní analýza bude provedena na případu

¹ Ekvádor se odvolal proti Protokolu, jelikož během ratifikace dohoda neobsahovala později objevené geografické skutečnosti (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 409).

mírového procesu, tedy procesních proměnných a zároveň se bude opírat o kontextuální proměnné, kterým se věnují první dvě kapitoly.

Z metodologického rámce tato práce využívá kvalitativní výzkum a případovou studii. Na rozdíl od kvantitativního výzkumu totiž zkoumá událost jako jedinečný jev. Cílem je celkové porozumění konkrétního fenoménu v historickém a kulturním kontextu (Drulák, 2008, s. 19). Kvalitativní výzkum dále umožňuje získat podrobný popis a vhled při zkoumání jedince, skupiny, události nebo fenoménu. Důležitou výhodou je, že zahrnuje detailní studování zkoumaného procesu (Hendl, 2012, s. 48). Ze zkoumaných poznatků je možné pomocí metody indukce vytvořit formální závěry a formulovat nové teorie. Jelikož se práce zaměřuje na konkrétní mírový proces mezi Ekvádorem a Peru v letech 1995 až 1998, práce bude strukturována pomocí jednopřípadové studie. „*Ta má za úkol co nejvěrněji zachytit mnohotvárnost (v podobě nepřeborného množství faktorů) prostřednictvím detailní analýzy jasně definovaného a ohraničeného subjektu, fenoménu, procesu či situace.*“ (Drulák, 2008, s. 39). S metodologií práce souvisí i využitý teoretický rámec. Kontingenční přístup zkoumá jednotlivé případy mediace a bere v potaz, že každý z nich je jedinečný. A proto, přístup zahrnuje kontextuální proměnné, do kterých se promítá charakteristika znepřátelených stran, mediátorů, samotného konfliktu nebo popis předešlých mediačních pokusů. Cílem práce nebude vyvrátit některé z teorií mezinárodní mediace, nýbrž aplikovat teoretické poznatky na specifickém případě.

Diplomová práce je členěna na tři části. První část představuje teoretický a konceptuální rámec práce. První podkapitola se věnuje teoretickému ukotvení konfliktu v mezinárodních vztazích. Zde jsou nastíněny myšlenky předních autorů v oblasti managementu konfliktů, mj. švédského výzkumníka z Institutu pro výzkum míru v Uppsale Petera Wallersteena a zakladatele Peace Research Institute Oslo Johana Galtunga. Následně se práce zaměřuje na fáze konfliktu a teorii zralosti (v orig. *ripeness theory*). Představitel této teorie byl profesor z Johns Hopkins University William I. Zartman. Jeho teoretické koncepty poskytují vysvětlení toho, jak znepřátelené strany mění chování a strategie během vyjednávání, a to v závislosti na načasování mediace. Zartman hovoří o tzv. *vzájemně škodlivé patové situaci a cestě ven* (Zartman, 1991, s. 16-18). Metodologické ukotvení poskytuje tzv. kontingenční přístup, který rozvinul novozélandský profesor z University of Canterbury Jacob Bercovitch. Tento přístup se zaměřuje na samotný proces mediace a do komplexní analýzy zahrnuje rovněž kontextuální proměnné. Závěrečná podkapitola teoretické části zkoumá mediační strategie. Teoretické koncepty budou projeveny ve stanovených hypotézách, které budou v průběhu práce ověřeny.

Druhá část práce se zabývá kontextuálními proměnnými ekvádorsko-peruánského konfliktu. Práce nejprve analyzuje historický kontext konfliktu a předchozí pokusy o usmíření a poté rozebírá v kontextu charakter primárních stran a mediátora. Třetí část práce zkoumá nejprve kontext přijetí mediace v návaznosti na válku u řeky Cenepa. Podkapitola 3.2 až 3.4 odpovídá časovému úseku od zahájení plnohodnotné mediace po podepsání prezidentského aktu z Brasílie v roce 1998. Poslední podkapitola završuje komplexní analýzu konfliktu a analyzuje jeho zralý moment. V této části rovněž budou ověřeny stanovené hypotézy.

Navzdory tomu, že se jedná o jeden z nejdéle trvajících teritoriálních konfliktů a jeho charakteristika je natolik specifická a odlišná od ostatních, odborná veřejnost konfliktu tolik pozornosti nevěnuje. Analytický výzkum v české literatuře se až na výjimky nevyskytuje. Historik Jan Klíma z Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze popsal některé události v knize *Dějiny Latinské Ameriky. Vývoj oblasti, regionů a států*. Autor knihy zde zmiňuje základní fakta, nicméně, komplexní analýza zapojení garantujících států, mírového procesu či postkonfliktního ujednání zcela chybí. Cílem této práce je tedy i přispět do odborné diskuze a rozšířit povědomí o tomto specifickém mírovém řešení v české odborné literatuře.

Mezi primární zdroje, kterých bylo v práci využito, patří vyjednané mírové dohody či tiskové prohlášení Bílého domu Spojených států. Poněvadž nebyl mírový proces veřejnosti zpřístupněn, veškerá kola vyjednávání byla utajena (především z důvodu zabránění úniku informací. O výsledcích vyjednávacích kol poté informovala média), práce využívá jen několik primárních zdrojů. Jedním z nich je výpověď amerického velvyslance a zvláštního vyslance Luigiho Einaudiho v knize *Herding Cats: Multiparty Mediation in a Complex World*. Kniha věnuje pozornost několika případům vícestranné mediace a teoretické konceptualizaci. Einaudi v knize popisuje svoji roli, proces vyjednávání a některé mediační strategie, které garantující státy v konfliktu využily. Práce čerpala i z výpovědi americké diplomatky v Ekvádoru Heather Hodges, která ve sborníku *Ecuador-Perú: evaluación de una década de paz y desarrollo* z Latinskoamerické fakulta sociálních věd (FLACSO) v Ekvádoru analyzuje ekonomickou pomoc po ukončení konfliktu a výsledné urovnání vztahů obou zneprátených zemí. Další zdroje byly využity z poznatků brazilského diplomata a člena brazilského vyjednávacího týmu Marcela Fortuna Biata v práci *The Ecuador-Peru Peace Process*. Biato zdůrazňuje roli garantujících států a tzv. choreografii míru, podle které proces vyjednávání dospěl až k mírové dohodě.

Mezi stěžejní sekundární zdroje, ze kterých diplomová práce čerpá mnoho informací, patří kniha *Ecuador vs. Peru: peacemaking amid rivalry* od brazilských analytiků Moniky Herz

a Joao Pontese Nogueiry. Autoři popisují historický kontext konfliktu v souvislosti s teoretickým konceptem dlouhotrvající rivality. Velmi užitečná je analýza procesu mediace, ve které jsou zahrnuty rozhovory s klíčovými aktéry vyjednávání. Další zdrojem, ze kterého práce čerpala mnoho poznatků, byla kniha *Power, institutions, and leadership in war and peace: Lessons from Peru and Ecuador, 1995-1998* od Davida Marese a Davida Scotta Palmera. Autoři čerpají z předchozích prací a kniha tak nabízí komplexní přehled obohacený o jejich předchozí výzkum. Obě zmíněné knihy poskytly ucelené informace o ekvádorsko-peruánském konfliktu.

1 Teoretická a konceptuální část

1.1. Definice konfliktu a koncept teritoriálního sporu

Definovat samotný konflikt není jednoduchý úkon, jelikož neexistuje v akademické rovině shoda jak tento koncept definovat. Primární otázkou je rozlišit, kdy konflikt začíná a končí, jak ho rozlišit od nekonfliktní situace a v jakém okamžiku jsou vztahy mezi aktéry kooperativní nebo konfliktní (Waissová, 2011, s. 38-39).

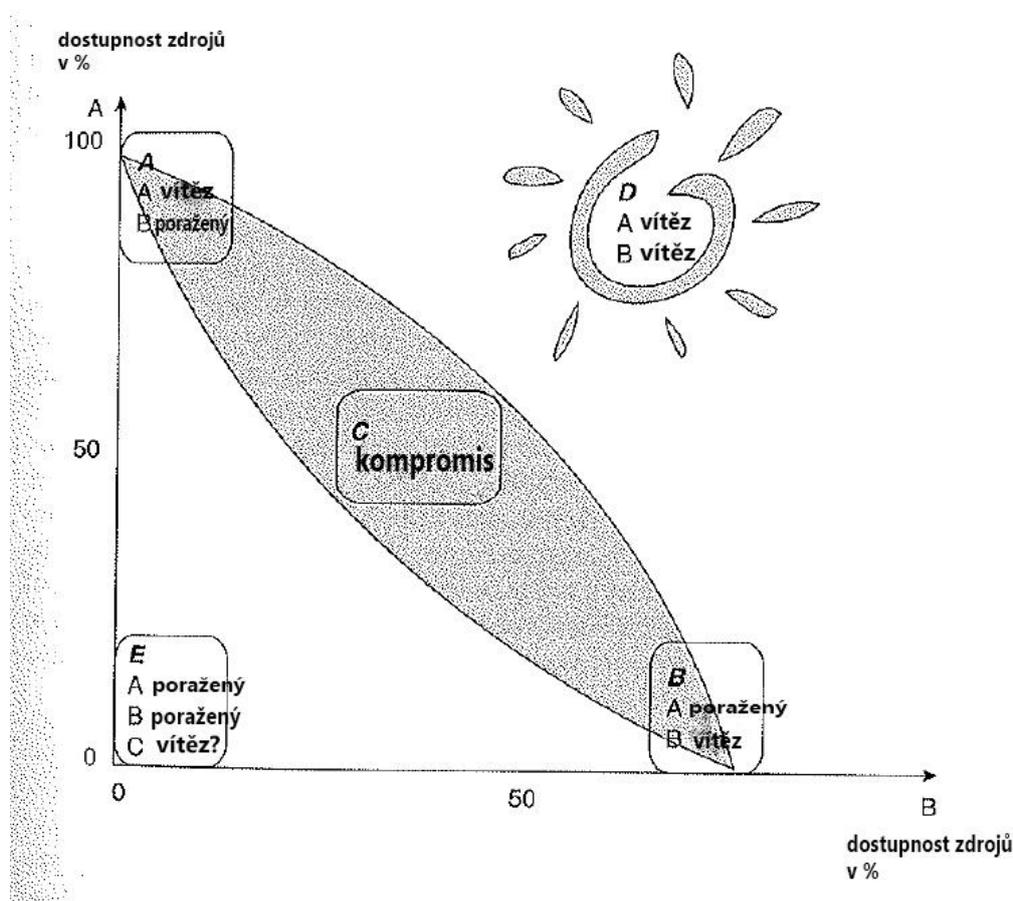
Řešení konfliktů, neboli *conflict resolution* v mezinárodních vztazích, zahrnuje široký počet přístupů a nástrojů zkoumání. V 90. letech se teoretický přístup řešení konfliktů rozvinul na mnohem komplexnější model, který zahrnoval nejen vojensko-politickou bezpečnost státu, nýbrž i ohrožení charakteru jedince, charakteru environmentálního, ekonomického a sociálního (Waissová, 2011: 32). Definice samotného konfliktu není v akademické rovině jednotná. Jean-François Rioux konflikt definuje jako antagonistický vztah mezi dvěma nebo více stranami o to co je pro tyto strany významově vzájemně signifikantní a tato neshoda se jeví jako těžce vyřešitelná (Rioux, Redekop, 2013, s. 2). Podle Petera Wallensteena se jedná o „*sociální situaci, při které minimálně dva aktéři nebo strany usilují ve stejný čas o omezené zdroje*“ (Wallensteen 2002, s. 16). Konflikt je především proces nebo chování zahrnující aktéry ve sporu, konfliktní jednání a neslučitelnost. Zájmy aktérů se v jednání neslučují, omezený statek nemůže uspokojit oba nebo všechny strany sporu a to může vyústit v destruktivní jednání. Pakliže by zdrojů bylo dostatek, zájmy zapojených aktérů by mohly být snáze splněny. Aktéři ale nezamýšlí ustoupit od maximalizace statků. Situace se v takovém případě nazývá hra s nulovým součtem. Wallensteen tvrdí, že k dosažení odstranění neslučitelnosti lze několika způsoby, především ale úpravou nekompatibilních zájmů aktérů ve sporu.² Aktéři se v podmínkách, které způsobují nekompatibilitu, již nacházejí. Mezinárodní konflikty, které tvoří druhou analytickou hladinu jednotek, mění vztahy mezi jednotlivými aktéry. Nemění však normativní rámec, strukturu a instituce mezinárodní politiky.³ Podle realismu se státy neustále připravují bránit před možným útokem k zajištění přežití v anarchistickém mezinárodním prostředí. Tato příprava je známá jako tzv. bezpečnostní dilema (ibid, s. 15). Neslučitelnost zájmů popisuje Wallensteen (viz graf č. 1) rozšiřující koncept trojúhelníku norského sociologa

² Viz podkapitola 1.3. Mechanismy a nástroje řešení konfliktů

³ Mezinárodní konflikty se odehrávají v prostředí mezinárodního systému, který určuje základní pravidla hry. Příkladem může být válka mezi Bolívií a Paraguayí o oblast Grand Chaco v letech 1932-1935, válka o Falklandské ostrovy mezi Argentinou a Velkou Británií v roce 1982 (Waissová 2011: 41)

Johana Galtunga. Uvedený graf demonstruje jak je těžké dynamický proces konfliktu přerušit. Body A a B představují konfliktní strany s neslučitelnými zájmy. V případě, že strana A získá 100 % zisku (např. část území), druhá strana tím nezíská nic a naopak. Uprostřed se nachází kompromisní řešení (bod C). Strany mohou rozdělit statek rovným dílem. Samotná dynamika konfliktu má zákonitě mnoho možných výsledků. Klíčovým bodem je řešení D, které Galtung pojmenovává jako proměna (v orig. transcendence), kdy strany sporu dosáhnou svých cílů ve stejný čas (tzv. win-win situace).

Graf č. 1 Analýza neslučitelnosti (podle Galtunga 1996 in Wallensteen 2002, s. 41, přeloženo autorem)

Mezi další přístupy zkoumání konfliktu je zaměřit se na aktéry samotné, jejich racionální uvažování, tj. zkoumat konflikt rámcem teorie racionální volby. Aktéři disponují vlastním racionálním uvažováním, rozhodují o dalších krocích a plánují strategie, které následkem jejich činů (ale i činů dalších aktérů) vedou až ke konfliktní situaci (Von Neumann, Morgenstern in Zartman, 1999, s. 83). Na vyvarování se destruktivnímu jednání je možné nahlížet stejnou optikou. Aktéři mohou konflikt ukončit, ale nemusí, jelikož smír není optimálním řešením jedné strany, ať už z důvodů politických (ukončení války za nevýhodných

podmínek může ohrožit politiky k znovuzvolení), nebo je z materialistických důvodů výhodnější pro jednu stranu v konfliktu pokračovat. Materiálně slabší strana může konflikt ukončit přijetím nevýhodných podmínek. Taková dohoda ale může prodloužit celkovou dobu konfliktu – například vyjednaný spor o území se může vrátit do fáze latentního konfliktu nebo patové situace (Wallensteen, 2002, s. 44-49; Zartman, 1999, s. 83-90).

„V situacích odpovídajících hře s nulovým součtem, zisk jednoho je diametrálním protikladem ztráty protistrany. K vyjednání dohody je zapotřebí přeměnit situaci představující hru s nulovým součtem na situaci, kdy každý vyhrává“ (Jeong, 2010, s. 30). Nicméně, v reálných konfliktních situacích dominantně převažuje kompetitivní strategie, jelikož mezi aktéry chybí důvěra. Získání jednostranných zisků je pro každého aktéra nejdůležitější. Robert M. Axelrod ve studii z roku 1994 tvrdí, že nejlepší dlouhodobou strategií k překonání nedůvěry a získání budoucího zisku je strategie tit-for-tat. Taková strategie počítá s reciproční reakcí aktéra B na akci aktéra A. Pokud tedy první strana začne s kooperativní taktikou. Pokud by aktér B odpověděl kompetitivní strategií, může aktér A jeho činy opakovat. Avšak pokud v dalším kole jednání aktér B začne s kooperativní strategií, aktér A mu jeho chování promine. Transakční benefity jsou v dlouhodobém měřítku nejvýhodnější. Toto chování je předvídatelné, aktéři se vyvarují provokaci a tato strategie není zneužitelná ve prospěch jedné strany (Zartman, 1999: 84; Jeong, 2010, s. 11).

Jelikož obě strany konfliktu nemohou získat celou část žádaného statku najednou, v teorii vyjednávání mohou strany usilovat o alternativě tzv. BATNA neboli nejlepší alternativu k vyjednané dohodě. Jde o souhrn akcí strany A v případě, že jednání se stranou B selžou a k finální dohodě není možné dojít. V racionální kalkulaci zisků je důležité zohlednit, jestli není nepřijetí dohody pro obě strany výhodnější. Možnost dohodu neuzavřít může být identická statusu quo před vyjednáváním. To může některým stranám vyhovovat a z vyjednávání upustí (Odell, 2013: 381-383).

V mezinárodních vztazích můžeme specifikovat konflikty na: 1) konflikty o území (teritoriální spory); 2) konflikty o získání, udržení nebo formu moci (mocensko-politické konflikty); 3) boje o nezávislost; 4) ideologické konflikty a 5) konflikty o zdroje. *Velká část konfliktů v historii jsou multikauzální fenomény, neboli mají více příčin, kdy se strany sporu snaží prosadit více zájmů* (Waisová, 2011, s. 46). Teritoriální spory měli za příčinu okolo 65 % dyadických válek od roku 1816 do roku 1945. Po roce 1945 se 72 % válečných sporů pojí s bojem o území (Vasquez, Henehan in Toft, 2014, s. 184). Paul Huth v knize *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict* definuje teritoriální spor jako rozepří

mezi státy, kde jejich domovina nebo koloniální hranice je předmětem úpravy. Více frekventovaným případem je ale stát, který vznáší protest vůči držení suverenity jiného státu nad suverenitou, a to buď nad částí nebo celým svým územím nebo koloniálním teritoriem. Spor o území je nejčastější příčinou vedení války proti jinému státu (Huth, 2000, s. 19-20)

Taková situace nastává, pokud například alespoň jedna vládnoucí strana neakceptuje definování hranice s jiným státem, která vychází z předchozího smluvního ujednání nebo dohody. Stát může zpochybnit část hraniční linie nebo i celou jeho délku. Ačkoliv je zpochybněna podstata hranice na základě předchozího smluvního ujednání, aktér vznáší protest vůči přesné lokaci hranice, nikoliv existence celé hraniční linie s druhým státem. Jmenovitě jde o příklad Ekvádoru, který od roku 1960 odmítl smluvní ujednání hranice s Peru a následně si nárokoval větší část peruánského teritoria.⁴ V roce 1962 Venezuela odstoupila od dohody podepsanou v roce 1899, jež arbitráží ustanovila hranici Venezuely s Guayanou (ibid).

1.2. Fáze konfliktu a teorie zralosti

Konfliktní jednání mezi aktéry prochází různými stadii a stupni intenzity. Důvodem je změna chování, jednání a zájmů aktérů v čase. Intenzita a dynamika konfliktů úzce souvisí s použitými nástroji a strategiemi aktérů. Jednotlivé fáze konfliktu nemusí projít všemi částmi – konflikt může uvíznout v určité fázi i několik desetiletí nebo se může vrátit do předchozích fází. *Situace, kdy mají aktéři zájem o stejný statek, jehož množství je omezené, a oba (všichni) aktéři si to uvědomují, představuje stadium latentního konfliktu*, uvádí Šárka Waisová. Konflikt setrvává v tzv. nestabilním míru, jelikož pro aktéry nemá řešení takovou důležitost nebo jedna ze stran nemá dostatečné prostředky k řešení. Mezi aktéry sporu často chybí komunikační kanály a vzájemná důvěra. Základními nástroji k tomu, aby konflikt negradoval do další fáze je preventivní mnohaúrovňová diplomacie, tj. vyjednávání nestátních aktérů (tzv. bottom up přístup⁵), podpora spolupráce a komunikace a budování stabilního míru. V následujícím *stadiu manifestace* aktéři již veřejně prezentují své neslučitelné zájmy. Pakliže preventivní diplomacie nezabrání stupňování napětí, dochází k *eskalaci* konfliktu. Aktéři chovají nepřátelsky, přestože komunikace mezi aktéry může zpočátku stále probíhat. Klíčovým nástrojem je v této fázi

⁴ Viz kapitola 2

⁵ Mnohoúrovňová diplomacie označuje záměrný proces vyjednávání od nejnižších vrstev společnosti až k nejvyšším politickým elitám. Lokální lídři, odborníci a místní společenství tak mohou ovlivnit rozhodování o podmínkách řešení konfliktu (Waisová, 2011, s. 34).

vyjednávání, konzultace a mediace nebo arbitráž. Poslední fází je deeskalace, rekonstrukce míru a postkonfliktní uspořádání.

Další rozdělení představili Ronald J. Fisher a Loreleigh Keashly v publikaci *Methods of Third-Party intervention* z roku 1991, v němž navrhuje model analyzující kontingenčním přístupem vstup třetí strany (mediátora) do určité fáze eskalace konfliktu. Průběh jednání provází změny v chování a charakteru komunikace stran konfliktu. V první fázi *diskuze* strany udržují respektující vztah. Aktéři jsou již zaměřeni na získání svých cílů a zpočátku se zdráhají o nich vyjednat. Třetí strana by se v této fázi měla zaměřit na vyjednání společného rozhodnutí obou zneprátelených stran nebo zprostředkovat smírné řízení (tj. konciliace), které by mělo usnadnit komunikaci. Zodpovědnost za vyjednávání na sebe přebírá třetí strana (většinou zkušený vyjednávací tým). Podle autorů je důležité rozlišit konciliaci od mediace tím, že v třetí strana neformuje alternativní řešení konfliktu. Následuje fáze *polarizace*, ve které se snižuje vzájemná důvěra a respekt. Interakce se soupeřící stranou se přesouvá na interpretaci či desinterpretaci záměru protější strany. Vhodnou metodou třetí strany je zmírnit negativní emoce, identifikovat sporná témata a odstranit vzájemná nedorozumění. Základním nástrojem je čistá mediace. „*Mediátor obvykle kombinuje individuální schůzky se zástupci všech stran konfliktu se společnými zasedáními a na základě vlastního úsudku, přesvědčování, informací a návrhů alternativních řešení napomáhá stranám konfliktu nalézt akceptovatelnou dohodu.*“ (Melichar, 2017, s. 25). Mediátor využívá přesvědčovací techniky, organizuje individuální jednání s každou stranou, kontroluje informační tok a navrhuje alternativní řešení.

Třetí fáze eskalace je tzv. *segregace*, ve které se aktéři chovají obzvlášť nepřátelsky. Zásadní potřebou je zachování identity a bezpečnosti. Ke komunikaci skoro nedochází a soupeřící strany používají propagandu. Dochází k mobilizaci vojenských sil. Odpovídajícím nástrojem v této fázi je arbitráž, silová mediace či ekonomické nástroje jako sankce a embargo. Silová mediace kombinuje čistou mediaci s metodou nátlaku ve formě odměn a pohrůzek. Tato forma implikuje přímé zapojení třetí strany, která se stává garantem dohody a poskytovatelem slíbených odměn. Arbitráž zahrnuje legitimní a závaznou formu řešení třetí stranou, kde existují postihy za nedodržení vyjednaných dohod. Poslední fází je *destrukce*, kdy se cílem protivníků stává vzájemná snaha o zničení nebo alespoň bezpodmínečná porážka. Zásadní potřebou soupeřících stran je samotné přežití. Strany konfliktu se snaží maximalizovat ztráty soupeře. Třetí strana ke zmírnění eskalace využívá metod vynucení míru (*peaceenforcement*) a udržování míru (*peacekeeping*). Opačnou logiku postupu eskalace všech jednotlivých fází lze

uplatnit i v procesu deeskalace konfliktu (Fisher, Keashly 1991, s. 29-34; Melichar, 2017, s. 25-26)

Pakliže konflikt prochází různými stadii a stupni intenzity, je klíčové pro aktéra třetí strany správně načasovat použití nástroje řešení konfliktu, jelikož aktéři sporu projevují odlišné chování. Literatura zabývající se mediací konfliktu se rozchází na tom, ve kterém momentě zapojení třetí strany zahájit. První strana navrhuje mediační proces zahájit v brzkých fázích konfliktu, kdy aktéři ještě nepocítili nepřátelství, které je typickým produktem dlouhodobé rozepře.⁶ Vhodným načasováním tak umožní třetí straně zasáhnout v pravý moment, před tím než konflikt začne eskalovat a ochota aktérů sporu udělat kompromis se sníží na minimum. Druhá strana akademiků navrhuje opačný postup. Mediaci třetí strany má větší šanci na úspěch, pokud konflikt trvá delší dobu. Důvodem je, že dlouhotrvající konflikty provází ztráty a zneprátené strany si postupem času uvědomí, že nalezení kompromisu je lepší řešení (Greig 2001: 693-694).⁷

Na podobnou logiku navazují termíny *zralost* (ripeness) a *vzájemně škodlivá patová situace* (mutually hurting stalemate, dále jen MHS), teoretické koncepty tzv. ripeness theory, které představil William Zartman. „Klíčovým stadiem pro řešení každého konfliktu je tzv. mrtvý bod konfliktu. Ten představuje situaci kdy, ani jedna ze sporných stran nemá dostatek sil zničit svého protivníka nebo dosáhnout vítězství. Mrtvý bod je situací, která poskytuje ideální příležitost pro zahájení jednání mezi stranami sporu, neboť se obě strany nacházejí ve velmi podobné, bezvýchodné situaci. Mrtvý bod je prvním krokem k deeskalaci konfliktu“ (Waisová 2011, s. 63-64). Zartman v úvodních studiích z osmdesátých let rozvinul *ripeness theory*, sledující dynamický proces konfliktů. Mrtvý bod je základním komponentem ve fázi, kdy konflikt je podle této teorie *zralý*. Tento mrtvý bod je specifický tím, že je pro obě strany natolik škodlivý, aby přehodnotily své priority, jelikož v případě další eskalace by nemohla žádná strana zvítězit. Zartman dodává, že pokud má být tento moment dostatečně efektivní, strany konfliktu musejí být poznamenány předešlou katastrofickou událostí. Vnímání této nedávné tragédie ovlivní jejich budoucí kroky. Vědomí toho, že se může situace opakovat, aktéři sporu začnou vyhledávat alternativní řešení (Zartman, 1991, s. 16-18).

⁶ Viz EDMOND, F. *Analysis and Prediction in International Mediation*. United Nations Institute for Training and Research, 1971.

⁷ Viz WICKBOLDT, BERCOVITCH, PIRAMUTHU. 1999.

Mediační úspěch tedy ovlivňuje především okolnosti a zkušenosti ve vztahu s rivalem (např. teritoriálním). Pro Zartmanovy teoretické koncepty jsou klíčové načasování a forma řešení konfliktu. Determinantem úspěchu v mediaci třetí strany je, že mezi aktéry sporu nastane *MHS*, během kterého zároveň žádný z nich nezíská žádné benefity za předpokladu pokračujícího konfliktu, za který již tak zaplatí vysoké výdaje. Zartman dále tvrdí, že jakmile *MHS* přetrvává, aktéři sporu začnou uvažovat o existujícím řešení konfliktu (tzv. cesta ven - *a way out*). „*Čím déle konflikt setrvává v takovéto fázi, tím je pro strany konfliktu více přístupné řešení mediace.*“ V takový moment konflikt „uzrál“ do nejpříznivější fáze (Greig, 2001, s. 694). Zralost konfliktu vychází z okolností vojenské převahy, z toho jak aktéři vnímají situaci a z toho jaká řešení jsou pro ně dostupná.

Richard N. Haass považuje konflikt za zralý, pokud jsou splněny 4 podmínky: aktéři vnímají sdílenou potřebou po společném kompromisu; lídři nepřátelených stran se musejí být schopni shodnout se na dohodě; strategie a návrhy řešení musejí být tyto lídry dostatečně atraktivní tak, aby uspokojily svůj voličský elektorát a zároveň ochránili národní zájmy; poslední podmínkou je finální dohoda, která musí být dostatečně akceptovatelná pro obě strany. Zartman se ve zkoumání konfliktu zaměřuje nejen na domácí politiku stran konfliktu, ale především na vztah mezi těmito státy a rozložení sil. Namísto toho Haassův přístup se více zaměřuje na interní politiku a lídry. V práci *Ripeness and the settlement of international disputes* se zabývá otázkou, proč byl úspěšný právě americký prezident Jimmy Carter v mediaci konfliktu mezi Izraelem a Egyptem, který vyústil v dohody z Camp Davidu. Haass identifikuje klíčovou roli Jimmyho Cartera, k tomu ale dodává, že Izrael se pokoušel vytvořit precedent a uzavřít mírovou dohodu s hlavním arabským státem. Egypt cílil na získání ztraceného území a přístupu k ropným rezervám. Zralý moment významně pomohla vytvořit Jomkipurská válka v roce 1973 (Haass 1988). Jako důvod proč předchozí jednání na Blízkém východě nevedla ke kompromisnímu řešení nebo například v případě konfliktu na Kypru v roce 1974, uvádí Haass právě koncept zralosti.

Stejně jako Haass se pokusil obohatit Zartmanovu teorii Stephen John Stedman, podle něhož mediátor může vytvořit dojem toho, že se konflikt dostal do stádia zralosti. Svě poznatky vypracoval v případové studii řešení konfliktu v občanských válkách v Africe. Avšak Stedman odmítá pojetí stran sporu jako unitární aktéry a do jeho polycentrického pojetí zahrnuje také koalice, frakce a jednotlivce. Zralost konfliktu poté může být výsledkem interních politických změn, jako například vzestup nového lídra, spojení konkurenčních sil nebo rozdělení

současného vládního seskupení, které se v minulosti spojilo za cílem válečných zisků (Kleiboer, 1994, s. 112-113).

Zartman teorii ripeness později rozvinul a přidal další koncept tzv. *vzájemně lákavé příležitosti* (mutually enticing opportunity, dále jen MEO). Teoretický koncept zralosti doplňuje o další element, který může vést k úspěšné mediační strategii a k mírovému uspořádání konfliktu.⁸ Strany konfliktu se podle tohoto konceptu dostávají do situace, kdy se mění jejich chování a ochota vyjednat za předpokladu budoucích zisků. MEO je podle Zartmana produktem aktérů sporu i mediátora. Není tedy výsledkem externí situace, tak jako v případě MHS, neboť v této situaci přispívají svými zájmy a potřebami, které se jeví ve výsledku výhodněji než současné status quo (Zartman, 2019, s. 173-179) K takové situaci ale dochází mnohem méně často než v případě MHS. „*V okamžiku, kdy nastane „zralý moment“ , začnou strany vyjednat, neboť očekávají naplnění určitých cílů prostřednictvím alternativních nenásilných strategií*“ (Mitchell in Melichar, 2017, s. 41).

1.3. Nástroje řešení konfliktů a mediace třetí stranou

Jak mohou státy řešit domácí ale i mezinárodní konflikty? Jacob Bercovitch identifikuje 4 převažující strategie. V minulosti převažovaly formy násilí a přinucení.⁹ V době studené války sehrála zásadní roli forma odstrašování (tzv. deterrence). Adjudikace je řešením mezinárodního sporu, který dále postoupí k nezávislé třetí straně – soudnímu tribunálu nebo mezinárodnímu soudu. Konflikt je ukončen právně závazným stanoviskem na základě mezinárodního práva. Poslední jsou akomodační strategie jako vyjednávání a mediace (Bercovitch in Zartman, 1999, kap. 4). Státy se zavazují mezinárodními dohodami, aby mezinárodní spory řešily bez použití násilí. Rozšířením mezinárodních organizací se na ně klade určitá normativní předsevzetí mezinárodní dohody dodržovat. V jednom ze základních pramenů mezinárodního práva, tj. Charty Organizace spojených národů, se všichni členové organizace zavazují řešit své mezinárodní spory pokojnými prostředky tak, aby ani mezinárodní mír a bezpečnost, ani

⁸ Zartman tvrdí, že zralý moment vede k rozhodnutí vyjednat. Garancí však nejsou úspěšné výsledky, jelikož strany musí významným způsobem přehodnotit své jednání. Aktéři nepřátelenských stran tedy jednají pod tlakem blížící se katastrofické události, ve které žádná stran nevyhraje (koncept MHS). Nebo jednání pod záminkou budoucích zisků (koncept MEO). Viz Zartman 2008: 235-239.

⁹ Tzv. kompence (v orig. compellence) patří mezi koercivní strategie, pomocí které stát přinutí jiný stát jednat podle svých cílů, často pod výhrůžkou nějaké formy trestu.

spravedlnost nebyly ohrožovány.¹⁰ V případě Ekvádoru a Peru můžeme hovořit o normativním závazku řešit konfliktu mírovými prostředky, ke kterému se zavázaly již paktem z Bogoty z roku 1948.

Jednotlivé nástroje a metody řešení konfliktu nemají obecně jednotné rozdělení. Nicméně, článek 33 kapitoly 6 Charty OSN doporučuje členským státům k pokojnému řešení sporů použít metod: „vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním (tzn. mediace), řízením smírcím (tzn. konciliace), rozhodčím nebo soudním (tzn. arbitráž), použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní volby.“ (OSN, 1945, s. 23). Intervence třetích stran v mezistátních konfliktech Keashly a Fisher dělí podle toho, v jakém stádiu se konflikt nachází a jaká forma řešení je optimální.¹¹

„Mediace je jedním z nejstarších a nejvyužívanějších způsobů řešení konfliktů na všech úrovních sociálních interakcí“ (Melichar, 2017, s. 17). Jako taková byla již hojně využívána při řešení konfliktů ve starověké Číně nebo ve sporech mezi řeckými městskými státy. V současném mezinárodním systému, jehož strukturu akademici označují za anarchistickou, je kvůli absenci všeobecně uznávaných norem či pravidel a centrální autority žádoucí hledat efektivní nástroje řešení konfliktů (Bercovitch, 1994, s. 1-4). Po rozpadu Sovětského svazu a konci studené války se počet států zvýšil. Právě způsob vzniku nových států, které mířily za samostatností a uznáním v mezinárodním prostředí, vyústilo v mnohé intenzivní etnické konflikty. *„Mediace je nejběžnější formou intervence třetí strany. Podle chování třetí strany ji můžeme rozlišovat na velmi pasivní (třetí strana slouží pouze jako prostředník pro komunikaci) až k formě velmi aktivní (třetí strana vyvíjí nátlak na nepřátelené strany)“* (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 33). V roce 2017 Jonas Baumann a Govinda Clayton publikovali ve studii *Mediation in Violent Conflict*, že 71% mezinárodních konfliktů od roku 1946 do 2015 bylo řešeno intervencí třetí strany.

Teoretický základ mediace se rozvinul až v druhé půlce 20. století. Jednotné definice se nedostalo, jelikož vyjednávání často probíhala za zavřenými dveřmi. Akademici zkoumající řešení konfliktů si nemysleli, že je možné, aby mediace mohla být subjektem systematické analýzy. Určit veškeré proměnné, popsat chování mediátora, načasování a užití jednotlivých nástrojů je obtížná činnost. Různé definice se pokoušejí zachytit podstatu toho, čeho chce mediátor docílit, nebo rozlišit mediaci od ostatních strategií intervence třetích stran. Dále se

¹⁰ Viz článek 2 Charty OSN z roku 1945

¹¹ Viz předchozí podkapitola

pokouší popsat vlastnosti mediátora ve vztahu k strategii intervence (Bercovitch in Zartman, 1999, s. 194). Do odborné diskuze o mediaci přispěl například americký ekonom Thomas Schelling a Carl Stevens¹², pro které je mediace, tak jako jiné sociální interakce, součástí procesu vyjednávání. Schelling přiřazuje funkci třetí strany elementu facilitátora komunikace mezi aktéry sporu během vyjednávání. „*Mediace se od jiných akomodačních strategií řešení konfliktů především svým nezávazným charakterem (oproti např. mezinárodní arbitráži) a doplněním mediátora jako třetí strany konfliktu do dyadické struktury soupeřících stran, čímž vzniká struktura triadická. Jedna skupina definic zdůrazňuje odlišnost mediace od dalších nenásilných prostředků řešení konfliktů, jiná zase nutné atributy mediátora jako například jeho nestrannost a neutralitu*“ (Melichar, 2017, s. 20).

Všeobecně uznávanou definicí, ze které vychází mnoho další, především díky své všeobecnosti, publikoval Jacob Bercovitch: „*mediace je proces řešení konfliktů, kdy strany sporu usilují o asistenci, či přijmou nabídku pomoci jednotlivce, skupiny, státu či organizace za účelem vyřešení konfliktu či vzájemných rozdílů, aniž by došlo k užití fyzického násilí či porušení práva*“ (Bercovitch, 1991, s. 8). Mediace třetí stranou je především dobrovolný proces, během kterého je potřebné, aby si mediátor zajistil důvěru a přiměl aktéry ke kooperaci. Oran Young mediaci definuje jako jakoukoli akci provedenou aktérem, který se konfliktu přímo neúčastní, ale je povolán k tomu, aby odstranil nebo zmírnil jednu nebo více problematických částí vyjednávání a tím tak usnadnil krizi vyřešit (Young in Bercovitch, Jackson, 2009, s. 33).

Načasování mediace je také důležité brát v úvahu. Nejvhodnějším zahájením mediace je moment „*kdy se vztahy mezi stranami výrazně zhoršily, zájmy se často mísí s potřebami a zdá se, že o nich není možné jednat a pozice stran se staly nesmiřitelnými skrze soustavu závazků z minulosti*“ (Keashly, Fisher in Melichar, 2017, s. 28). Zartman tvrdí, že mediace je vhodná pro určité typy konfliktu. Ty by měly splňovat podmínky toho, že jsou: 1) dlouhé, protrahované a komplexní. 2) Zároveň soupeřící strany konfliktu vstoupili do mrtvého bodu a nejsou schopné konflikt samostatně vyřešit. 3) Ztráty na životech a další destruktivní jednání je pro ně nadále nepřijatelné. 4) Nakonec je podmínkou to, že jsou strany ochotné spolupracovat a patovou situaci ukončit (Zartman, 1999, s. 133). Bercovitch podobně jako Zartman tvrdí, že aby zneprátelené strany konfliktu akceptovaly mediaci jiným subjektem, musí se tak stát v určité fázi.

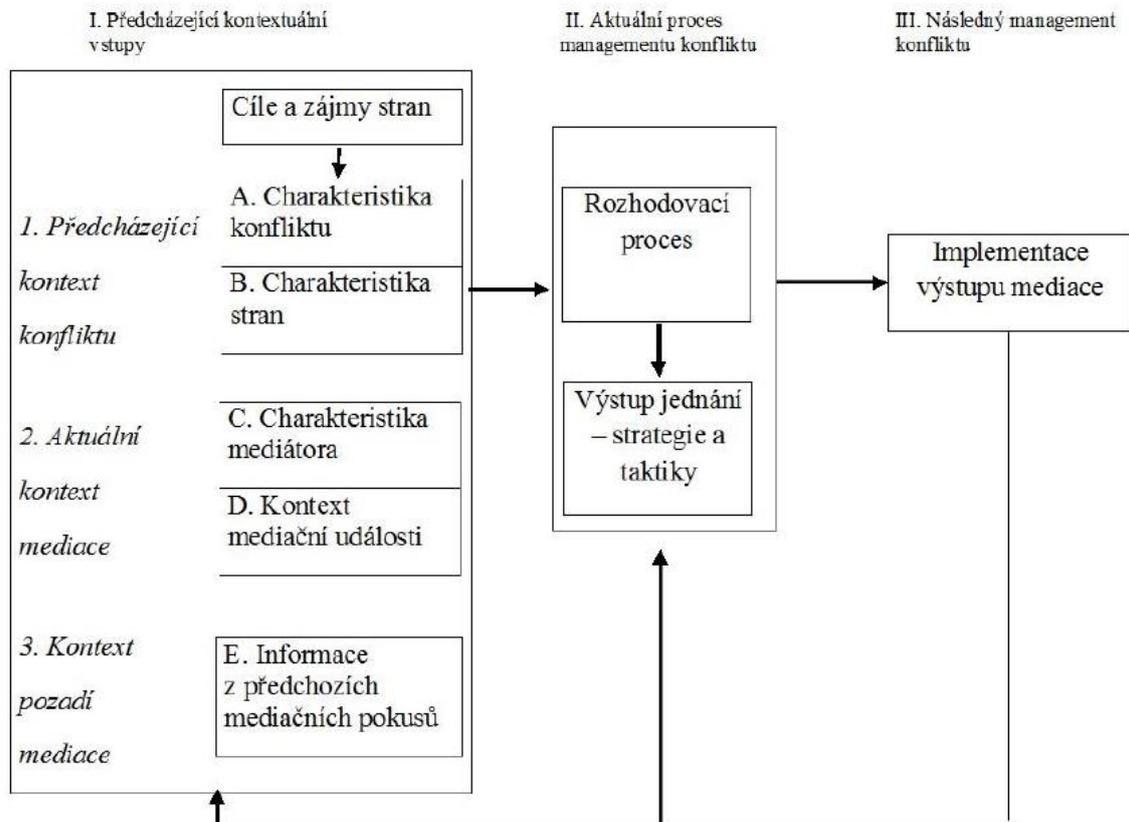
¹² Viz Schelling Thomas. *Strategie konfliktu*. 1960

1.4. Analýza mediace – kontingenční přístup

V článku z roku 1991 *International Mediation and Dispute Settlement: Evaluating the Conditions for Successful Mediation* Jacob Bercovitch zmiňuje tzv. kontingenční metodu, kterou využívá k analýze kontextuálních a procesních proměnných. Cílem je určit za jakých podmínek může být mediace úspěšná a které proměnné tomu výrazně napomáhají (Bercovitch, 1991, s. 17-19). Podle Keashly a Fishera si kontingenční metoda zakládá na předpokladu, že je konflikt je sociální dynamický proces, ve kterém objektivní a subjektivní proměnné na sebe vzájemně působí v průběhu času podle toho, jestli konflikt eskaluje nebo deeskaluje (Keashly, Fisher, 1991, s. 34). Tento přístup vychází ze základů sociálně-psychologických teorií vyjednávání, převážně na základě poznatků Jacka Sawyera, Harolda Guetzkowa a Daniela Druckmana. Z podstaty věci je rámec užitečný pro analýzu jednopřípadových studií, protože bere v potaz komplexní vztahy procesu řešení konfliktu. Přístup analyzuje individuální vliv jednotlivce, role, situace, cíle a jiné vnitřní a vnější faktory (Bercovitch, Houston, 2000, s. 172).

Pakliže budeme konflikt brát jako dynamický sociální proces, je potřeba zahrnout do výsledku úspěšné či neúspěšné mediace i kontextuální proměnné. V nich podle Bercovitche je zapotřebí analyzovat předcházející kontext konfliktu jako je charakter znepřátelených stran a konfliktu, aktuální kontext konfliktu v době mírového procesu, v němž by se měla vysvětlit role mediátora a kontext mediační události. Abychom shrnuli sepsané poznatky, metodologický rámec rozděluje konflikt na tři části: předcházející kontext, současný proces a postkonfliktní fáze.

Graf 2. Kontingenční model mediačního jednání – rozšířený model (Bercovitch, Houston 2000, s. 173; upraveno Melichar 2017, s. 25)

V odborné literatuře panuje shoda na tom, že úspěch či neúspěch mediace třetí strany se v širokém měřítku odvíjí od charakteristiky konfliktu. Mervin Ott argumentuje tím, že pokud jsou v sázce nepostradatelné hodnoty jako národní suverenita či teritoriální integrita, třetí strana má od základu menší šanci na úspěch mít na řešení konfliktu nějaký vliv¹³. Podmínkou před zahájením úspěšné mediace je pak upuštění od národních zájmů a kontroly nad územím. Artur Lall naopak prohlašuje, že pokud je předmětem konfliktu teritoriální rozepře, strana, která teritorium ovládá, má tendenci se bránit zapojení třetí strany (Bercovitch, Jackson, 2009, s. 35). Vlastnosti soupeřících stran rovněž určují, zdali řešení konfliktu mediací má šanci na úspěch. Podle Bercovitche musí vyjednávači soupeřících stran legitimním agentem jejich vlád. Mediace má mnohem menší šanci na úspěch, pokud jednu nebo obě strany zmítají domácí nepokoje, povstání nebo jiné interní boje o moc. Dále tvrdí, že k úspěchu mediace přispívají společné hodnoty a závazky (např. pokud to jsou demokratické státy, v originále *joint democracies*).

¹³ Viz Ott 1972

Podle teoretického konceptu demokratického míru spolu demokratické země neválčí v dyadických konfliktech stejně tak často jako státy nedemokratické. „*Soupeřící státy s podobným politickým systémem nebo sociální strukturou (etnickou, kulturní nebo náboženskou) mají méně negativních předsevezetí o sobě samotných*“ (Bercovitch, Houston, 2000, s. 179). Michael Brecher stejně tak vidí rozkol v normách, protokolech a procesech řešení konfliktu v případech, že konfliktní strany mají odlišný politický systém (viz Brecher 1993). Nakonec úspěch mediace ovlivňuje blízký vztah mezi soupeřícími stranami (viz Wall, Lynn, 1993) nebo členství v mezinárodních režimech. Ty jsou souhrnem principů, norem, pravidel a rozhodovacích procedur formující chování aktéra na poli mezinárodních vztahů (Krasner, 1983, s. 2).

V situaci, kdy převládá nejistota a riskantní jednání, mediátor musí vyhodnotit jak získat kontrolu nad situací a zajistit, aby efektivně řešil destruktivní jednání. Bercovitch předchozím mediačním pokusům řadí velkou důležitost. Informace z předešlých mediačních pokusů jsou důležitou částí pro formování budoucí strategie. Pokud se taková strategie osvědčila v minulosti, je žádoucí ji využít pro současné jednání a neduhy z předchozího jednání odstranit (viz Grebe 1994, Frankel 1963). Volba mediačních strategií a celkový úspěch mediace mimo jiné souvisí s charakterem nebo identitou třetí strany, tj. mediátora. V mezinárodním prostředí s chybějící centrální autoritou je velmi vysoký výčet všech možných mediátorů a druhů intervencí. Charakter mediátora se může lišit a dle odborné literatury existuje mnoho vlastností, který by měl mít pro úspěšnou mediaci. Vnímání soupeřících stran je důležité, jelikož třetí stranu musí považovat za rozumnou, informovanou a schopnou. Důležitými vlastnostmi jsou nestrannost, vyváženost a neutralita. Zde je se ale tvrzení akademiků rozchází. Jedna část literatury přikládá nestrannost či neutralitu ve prospěch mediátora (Feerick, 2003, s. 231), zatímco jiní odborníci otestovali hypotézy předpokládající zaujatost mediátora (viz Zartman, Toufal 1985). Argumentují tím, že zaujatý mediátor se přikloní k jedné straně konfliktu, zatímco ta druhá tento postup ocení, protože tímto způsobem mediátor donutí první stranu k ústupkům.

Podle odborné literatury řešení konfliktů se mediátorem může stát jednotlivec, stát, mezinárodní organizace či jiná instituce. Zaprvé, rozlišení jednotlivce od státu může být zavádějící, protože ačkoliv působí jako nezávislý komunikátor, může vést jednání na individuální bázi s dalšími jednotlivci reprezentující strany konfliktu. Oficiálně však představují celý stát. Neformální mediace může vzniknout z vlastní iniciativy jednotlivých osob. Může se jednat například o výzkumníky bezpečnostních studií. Využívají komunikačně-

facilitativních strategií k navázání potřebných komunikačních kanálů mezi znepřátelenými stranami nebo poskytují informace pro formální jednání. Příkladem neformální individuální snahy o mediaci byla aktivita izraelských akademiků Rona Pundaka a Yaira Hirschfelda v izraelsko-palestinských jednání, které vyústily v mírovou dohodu z Osla v roce 1993.

Nicméně, většinu mediačních aktivit vedou státy a jejich představitelé nebo mezinárodní organizace (Zartman, 1999, s. 139-144). Zde se rozlišuje mezi mediací malých a středních států a mediací velkých států či supervelmocí. Malé státy jako Alžírsko, Norsko nebo Švýcarsko byly několikrát zapojeny do mediačních jednání. Často k mediaci dojde v případě regionálních konfliktů, kde tyto malé státy nemají velkou moc, pomocí které by tak ohrozily postavení soupeřících stran. Velké státy mají výhodu v tom, že mají dostupných víc zdrojů a mohou tak zapojit širší rozsah strategií. Mohou nabídnout neutrální území, kde zastupitelé soupeřících stran odjedou spor řešit (např. Camp David nebo letecká základna v Dayton ve Spojených státech). Saadia Touval tvrdí, že mediátor, který prezentuje velký stát, může mediací konfliktu sledovat vlastní zájmy (viz Touval 1992). Autor v článku *The Superpowers as Mediators* tvrdí, že mediace může sloužit k defenzivním ale i expanzionistickým účelům. A nejen to, mediace může napomocť supervelmoci rozšířit nebo udržet si vliv v dané oblasti. Především pokud vezmeme v potaz roli USA během studené války, podle Touvala se od roku 1945 až 1989 USA podílely na 57 mediačních aktivitách a k tomu v dalších 30 případech jenom v Latinské Americe. Důvodů proč se zapojit do konfliktu jiných států měly USA několik mj. zlepšení vztahů se znepřátelenými zeměmi a vylepšení obrazu v regionu, udržení vedoucí pozice v Organizaci amerických států (dále jen OAS) nebo zadržení vlivu Sovětského svazu (Touval in Bercovitch, Rubin, 1992, kap. 10).

Na závěr je relevantní analyzovat procesní proměnné, které se skládají ze souhrnu strategií a taktik mediátora využité během tohoto mírového procesu. Základní rozdělení se orientuje na vymezení mediátorova chování, procesu a procedurálních aspektů řešení konfliktů a s tím související mediační výsledek. V odborné literatuře se vyskytuje trojí rozdělení strategií na komunikačně-facilitativní, procedurálně-formulativní a direktivní (Bercovitch, Houston, 2000, s. 175). Podobné typy formuloval Blair H. Sheppard a následně rozvinuli Saadia Touval a Ira William Zartman, kteří pracují s mediačními styly: komunikátor, formulátor a manipulátor (viz Sheppard 1984; Touval, Zartman 1985).

Komunikačně-facilitativní strategie (komunikátor) představuje nejnižší intenzitu zapojení mediátora do konfliktu, jelikož během procesu zaujímá pasivní roli. Mediátor působí spíše jako komunikátor a zprostředkovatel kooperace mezi dvěma aktéry sporu. Jelikož má

mediátor malou kontrolu nad formálním procesem, cílem mediace se tak stává: navázat kontakt, získat si důvěru, identifikovat problematická témata a zájmy stran, zajistit interakci a vyvíjet vztahy, vyhnout se zaujatosti, poskytovat chybějící informace, prostor pro diskutování a rozdávat pozitivní hodnocení. Třetí strana může organizovat proces jednání, nastavovat témata a pořadí diskuze. Navzdory tomu, že se jedná o nejméně intenzivní formu mírové intervence, je tato strategie žádoucí v jakémkoli konfliktu, a to proto, že veškeré spory pramení z nedorozumění nebo absence jasné komunikace mezi zneprátelenými stranami.¹⁴

Druhá forma mediace představuje procedurálně-formulativní strategii (formulátor), kdy mediátor má mnohem větší formální kontrolu nad procesem mediace než v předchozí strategii, zejména s ohledem na kontext prostředí. Třetí strana může zajišťovat místo jednání a frekvenci setkávání, protože v častých případech komunikačnímu procesu předsedá. Třetí strana může kontrolovat šíření informací, strukturu agendy a distribuci informací včetně mediální publicity. Výhodou je i to, že nastoluje pořadí a tempo agendy a jednodušší problémy tím mohou být vyřešeny rychleji nebo mj. klade důraz společné zájmy. Procedurálně-formulativní strategie převážně vytváří příznivé prostředí pro řešení konfliktu, kde zároveň třetí strana zaujímá větší kontrolu nad procesem než v předchozí strategii.

Poslední direktivní strategie (manipulátor) představuje nejintenzivnější formu mediačních strategií. Mediátor má zde přímý dopad nad obsahem a formou návrhu během vyjednávání, které mimoto ovlivňuje pomocí pobídek nebo ultimát (mj. sankcí), mnohdy aby naplnil své vlastní zájmy. Tato strategie odpovídá tzv. silové mediaci, jelikož míří na to změnit chování a motivace stran konfliktu. Třetí strana může využít svůj vliv; měnit očekávání stran; odpovědnost za ústupky; tvořit důležité návrhy; tlačit na aktéry sporu a varovat je, pokud z dohody sejde; navrhopvat ústupky jedné straně nebo odměňovat ústupky druhé strany, nebo přislíbit ekonomickou či diplomatickou podporu (Bercovitch, Lee, 2003, s. 3-4; Melichar, 2017, s. 44-46; Bercovitch, Rubin, 1992, s. 14-19). To s jakým důrazem třetí strana zapojí do mírové intervence, odráží s jakou legitimitou a silou nebo mocí disponuje. Ronald Fisher řadí konciliaci, konzultaci a čistou mediaci mezi strategie s nižší úrovní kontroly nad procesem a výsledkem. Strategie totiž vychází ze sdílené moci (v orig. „*power with*“), která spoléhá na profesionální týmy vyjednavačů. Naopak arbitráž a silová mediace má vyšší dopad na proces a výsledek intervence. V prvním případě, kde síla je kooperativní, strategie v tomto případě vychází z nátlakové síly (v orig. „*coercive power*“ nebo „*power over*“) (Fisher, 2001, s. 14).

¹⁴ Viz Button, John W. 1969. *Conflict and Communication*.

Po zahrnutí dostatečných informací v teoretické a následně v analytické části bude cílem této práce potvrdit či vyvrátit následující 3 hypotézy:

H1: V případě teritoriálního sporu se konfliktní strana, která momentálně území zabírá, brání zapojení mediátora

H2: Mediace čtyř států v dlouhotrvajícím teritoriálním konfliktu mezi Ekvádorem a Peru splňuje 4 podmínky podle Williama Zartmana pro úspěch intervence třetí strany

H3a: Mediátoři teritoriálního sporu mezi Ekvádorem a Peru využili během vyjednávání méně intenzivní komunikačně-facilitativní strategii

H3b: Mediátoři teritoriálního sporu mezi Ekvádorem a Peru využili během vyjednávání více intenzivní procedurálně-formulativní až direktivní strategii

2 Předchozí podmínky – kontextuální proměnné konfliktu

Tato kapitola navazuje na kontingenční přístup v analýze mediačního procesu podle Jacoba Bercovitche (viz graf č. 2). Autor dává do souvislosti interakce tří kontextuálních dimenzí, které ovlivňují chování třetí strany a zároveň tvarují výsledek mírové intervence. Tento přístup umožňuje systematicky analyzovat jednotlivý konflikt (nebo i více konfliktů najednou) na teoretickém i empirickém základě (Bercovitch, Houston, 2001, s. 173). Následující podkapitoly se budou věnovat charakteristice konfliktu a zneprátelených stran; vývoji konfliktu až do závěrečné fáze se zaměřením na předešlé neúspěšné pokusy o řešení konfliktu a charakteristice 4 garantů předchozí a pozdější dohody.

2.1. Charakteristika a specifika ekvádorsko-peruánského konfliktu

Od 19. století do začátku 20. století se v Jižní Americe odehrál nespočet teritoriálních sporů. Nejednoznačné hranice vycházely z dědictví koloniálních impérií Španělska a Portugalska. Ačkoli přes značný počet sporů o území provázely vztahy nově vznikajících států, jen málo z nich vyústily v ozbrojený konflikt či válku. Většina těchto ozbrojených střetů proběhla v 19. století, pouze pět se jich odehrálo ve 20. století: střet mezi Bolívií a Paraguayí o oblast Chaco, mezi Peru a Kolumbií o region Leticia, a mezi Ekvádorem a Peru o oblast Zarumilla. Další dvě války propukly až ke konci 20. století: mezi Argentinou a Velkou Británií ve válce o Falklandy a znovu mezi Ekvádorem a Peru v Cenepské válce (Domínguez et al., 2003, s. 20)

Téměř každé hranice v Latinské Americe byly v nějakém bodu své historie předmětem sporu (Simmons in Zartman, Kremeniuk, 2005, s. 245). Z počátku nebylo přesné vymezení hranic v centru pozornosti, protože většinou vedly přes zřídka zalidněné džungle a horské oblasti. Přes území nevedla žádná infrastruktura a obývali je domorodí indiáni. Teritoria patřila pod nadvládu španělské koruny až do počátku vyhlášení nezávislosti jednotlivých států. Právě během tohoto procesu si nově vznikající státy zajišťovali území na základě principu *uti possidetis*, poskytující nově dekolonizovaným státům získání území koloniálních administrativních území, které v té době spravovali. To sice dalo možnost státům získat území pod svoji suverénní moc, nicméně, právě v této legální instituci vědci vidí jeden z důvodů neustálých teritoriálních sporů v Jižní a Střední Americe. Jeden pohled přiřazoval území dle španělských právních dokumentů (*uti possidetis juris*), zatímco druhý pohled si zakládal na

momentálním držení území v době probíhající nezávislosti (*uti possidetis de facto*). Tento princip předznamenal budoucí strategie zneprátených stran: Ekvádor si nárokoval historické právo území vlastnit, zatímco Peru území de facto spravovalo a vykonávalo na něm politickou moc. Pravidlo silnějšího, který zabral sporné území slabšímu státu, z počátku převažovalo (ibid; Domínguez et al., 2003, s. 21). Postupem času se ale chování států změnilo. Michael P. Colaresi tvrdí, že spory o teritorium se staly předmětem dlouhotrvajících vyjednávání. Aktéři na sporné území zpravidla umístili vojenské kempy a stráže. Vyjednávání poté přerušily střety těchto ozbrojených složek. Konflikt tak často eskaloval a od předchozích vyjednaných dohod bylo upuštěno (Colaresi et al, 2007, s. 5). Konflikt mezi Ekvádorem a Peru je charakteristický dlouholetou rivalitou, která se projevila v několika ozbrojených střetech, nepřátelskou rétorikou ale i zapojením dalších aktérů, mj. mediací, specifickou úlohou garantujících stran nebo arbitráží.

Teritoriální rivalita mezi Ekvádorem a Peru patří mezi jeden z nejdéle trvajících spory v systému moderních států (Simmons in Zartman, Kremeniuk 2003; Herz, 2002; Domínguez et al., 2003; Cox, 2010).¹⁵ Delimitace hranic těchto sousedících států byla předmětem sporů již od samotného získání nezávislosti od španělského impéria. Autoři tomuto konfliktu přiřazují vlastnosti jako dlouhotrvající teritoriální rivalita (viz Cox 2010, Herz, 2002), protrahovaný konflikt (v orig. „*contracted conflict*“, viz Brecher 2017) a strategický konflikt (viz Colaresi et al., 2007). Podle Moniky Herz má dlouhotrvající rivalita mnohem větší incidenci pokusů o intervenci třetí strany nebo mezinárodní organizace. Teoretický koncept dlouhotrvající rivality (v orig. „*enduring rivalry*“)¹⁶ se namísto zaměření na racionální uvažování aktérů soustředí psychologický vztah a nepřátelství k soupeřícímu státu. I v případě ekvádorského-peruánského sporu lze hovořit o nepřátelství. Oba státy se v průběhu dekad obviňovali z agrese a narušování suverenity. Politika provincie Quito (později Ekvádoru) byla označována Peruánci za maximalistickou snahu o expanzionismus.

Ačkoliv země sdílely stejné kulturní zázemí, stejný jazyk a politickou strukturu, při řešení sporu se vždy objevila nějaká překážka, mj. jiné události, které se netýkaly hranic; časté změny v interní politice nebo politické krize. Postupem času se zejména pro Ekvádor stala otázka vytyčení hranice prioritou a možností jak získat nové statky a především fyzický přístup k povodí Amazonky (Palmer, 1997, s. 116-117). Konflikt je specifický nezvykle dlouhým

¹⁵ Viz termín moderní svrchovaný stát a Vestfálský mír v roce 1648

¹⁶ Viz Vazquez 1996

trváním¹⁷, celkem třemi válkami (v roce 1829, 1859, 1941) a desítkami ozbrojených střetů. Ten poslední a vojensky nejrozsáhlejší v roce 1995 předznamenal ukončení dlouholetého teritoriálního sporu. Ve stejné rovině je konflikt specifický několika snahami o urovnání: od roku 1823 do roku 1942 bylo ujednáno jedenáct dohod o ustanovení hranic. Nadto, protokol z Ria z roku 1942 sice spor finálně nevyřešil, nicméně, zavedl specifický mechanismus čtyř garantů dohody zahrnující USA, Brazílie, Argentina a Chile. Ve finálním procesu vyjednávání v roce 1998 hraje mediace těchto států klíčovou roli (Palmer, 2001, s. 1-3; Herz, 2002, s. 32-36; Biato, 2016).

2.2. Historické pozadí konfliktu a předchozí pokusy o mírové ujednání

Po předchozích informacích z předešlé podkapitoly je zjevné, že počátek teritoriálního sporu mezi Ekvádorem a Peru je spojen s nezávislostí obou zemí na tehdejším španělském impériu. Před tímto milníkem neexistoval důvod ani poptávka po tom, aby se vyjasnilo, kdo bude území vlastnit. „*Nezávislost zemí vytvořila nový kontext, v kterém otázka hranic začala nabírat na důležitosti*“ (Mares, Palmer, 2012, s. 30). Peru jako jednotná administrativní oblast svou nezávislost získalo v roce 1821, zatímco Ekvádor vzešel z dělení oblasti Quito, které vycházelo z federálního útvaru Velké Kolumbie v roce 1930. Již v roce 1827 Peru požádalo USA o mediaci v teritoriálním sporu s Velkou Kolumbií. K mediaci nicméně nedošlo, jelikož strany souhlasily s uzavřením alternativní dohody v roce 1832. I přes to se jednalo o první pokus intervence třetí strany a historický mezník (Herz, 2002, s. 29). Od šedesátých let došlo k dalším sporům, protože strany navzájem zpochybňovaly validitu předchozích dohod. Další vývoj ovlivnily tichomořské války, představující multilaterální spor mezi státy Latinské Ameriky. Chile v obou konfliktech proti peruánsko-bolívijské konfederaci zvítězilo. Během válek chilská vláda poslala velvyslance do Ekvádoru s žádostí o zapojení do války na jejich straně. Americký historik Ronald Bruce St John zdůrazňuje, že v nabídce byla možnost vyřešit teritoriální spor s Peru, a to tím, že by Ekvádor peruánské území okupoval. Nicméně, účast Ekvádoru byla ve válce pouze symbolická a problém amazonských hranic zůstal nevyřešen (Klíma, 2015, s. 260; Bruce St John in Bonilla, 1999, s. 92; Herz, 2002, 29).

¹⁷ Autoři jako David Palmer nebo Ronald Bruce St. John připisují počátek konfliktu už rok 1802, kdy *bylo dekretem* španělského krále rozděleno území Andského teritoria místokrálovství Nové Granady a provincie Quito (později Ekvádor) a přiřazen místokrálovství Peru

Obě strany se vrátily k jednání na konci 19. století. Od roku 1887 se spor pokusila vyřešit arbitráž španělského krále, o kterou Ekvádor a Peru požádaly podepsáním protokolu Espinoza-Bonifaz. Finální rozhodnutí krále by byly právně závazné, nicméně, obě strany spolu vedla paralelní jednání, kterým věnovala větší úsilí a důvěru. Později společně v roce 1890 podepsali dohodu Herrera-Garcia, umožňující přístup Ekvádoru k řece Marañón, tedy k povodí Amazonky. Na druhou stranu dohoda cesí odebírala území Peru o téměř 300 tisíc kilometrů. Dohodu se proto peruánská legislativa pokusila upravit, nicméně, jakékoli úpravy byly pro ekvádorský kongres nepřijatelné a k ratifikaci nikdy nedošlo (Bruce St John in Bonilla, 1999, s. 93). Na počátku 20. století vyšlo najevo rozhodnutí arbitráže španělského krále, které převážně podpořilo peruánskou vyjednávací pozici. Ekvádor po sérii protestů s arbitráží v roce 1910 vyjádřil nesouhlas, načež Peru odepřelo Ekvádoru přístup do oblasti. Odmítnutí arbitráže vedlo k prudké eskalaci konfliktu, sérii ozbrojených střetů a postupnému závodu ve zbrojení. Za účelem uvolnění vyostřené situace se tentokrát do sporu zapojily Spojené státy, Brazílie a Argentina. Mediační trojice navrhovala opakování procesu arbitráže (Herz, 2002, s. 30-31). Peru nabídku přijalo, ale Ekvádor po předchozí zkušenosti odmítl přenechání závazného stanoviska třetí strany a požadoval pouze přímé vyjednávání.

Rivalita sousedících států do počátku druhé světové války pokračovala, jelikož současné teritoriální status quo ani jednomu z nich nevyhovovalo. „*Selhání mezinárodních pokusů o mediaci či arbitráž konfliktu; potíže obnovit bilaterální jednání, které v předchozích pokusech nepřinesly tížené výsledky; a rozšiřující se pocit, že se situace na nejasné hranici zhoršuje, spolu s rostoucími počty vojáků obou států na místě teritoriálního sporu, to všechno přispělo k vytvoření podmínek pro vypuknutí války v roce 1941*“ (Herz, 2002, s. 33). V roce 1941 ekvádorské jednoty údajně překročili udržovanou hranici dle současného statusu quo, načež vojensky mnohem vyspělejší Peru zareagovalo přesunem tanků, letadel, techniky a jednotek do oblasti. 5. července 1941 Peru bez větších potíží provedlo invazi do jižní části Ekvádoru, blížící se k druhému největšímu městu Guayaquil. Peruánská armáda sčítala okolo 13 tisíc vojáků, původem české tanky, letectvo a artilerii (Klepak, 1998, s. 72). Válka skončila už po třech týdnech, nicméně, dopady na strategii Ekvádoru v teritoriálním sporu měla významné. Pro Ekvádor to znamenalo totální porážku a přenechání většinu území Peru. V nejisté době během druhé světové války Ekvádor neměl jinou možnost než hledat oporu v mírovém řešení zprostředkovaným jinými státy, aby stát zachoval svoji existenci.

Konflikt vyvolal mezinárodní reakci, při které se ukázalo, že takový způsob mezinárodní intervence bude přece více úspěšný než předchozí pokusy. Na začátku října 1941

Spojené státy, Brazílie a Argentina a později i Chile provedly kroky k zajištění příměří. Do oblastí vyslaly vojenské zpravodaje, kteří na příměří dohlíželi. Vzhledem k vzrůstajícímu se tlaku na Ekvádor a Peru, aby mimo jiné byl zachován mír v inter-americkém regionálním kontextu, obě strany na začátku roku 1942 podepsaly v Brazílii *Protokol o míru, přátelství a hranicích*, zkráceně nazývaný *Protokol z Rio de Janeira*. Dohoda měla za cíl ukončit teritoriální rozepří jednou provždy. „*Podepsáním dohody ekvádorské ambice na obnovení dávné územní držby v Amazonii definitivně skončily a Peru se po historických porážkách od Chile mohlo cítit jako regionální mocnost*“ (Klíma, 2015, s. 329).

V protokolu byl zaveden mechanismus garanta dohody, jímž se staly Spojené státy, Brazílie, Argentina a Chile. Dokument jmenovitě těmto státům udělil zodpovědnost nad intervencí jakožto třetí straně, v případě možných dalších rozepří a to tak, aby nedošlo k dalšímu destruktivnímu jednání. David Mares a David Scott Palmer tvrdí, že v této době, kdy se vedla na evropském kontinentu totálně destruktivní válka, šlo o umírněný nástroj, jelikož garantům tento protokol přiřadil úkol facilitace určení hranic a případnou asistenci při adresování dalších případných sporů (Mares, Palmer, 2012, s. 33-34).

Článek V: Aktivita Spojených států, Argentiny, Brazílie a Chile bude pokračovat až do definitivní demarkace hranic mezi Peru a Ekvádorem. Za tento protokol a jeho exekuci berou zodpovědnost garanti této dohody výše zmínění.

Článek VI: Ekvádor bude moci užívat řeku Amazonku a její severní přítoky a to pro účely plavby, dle stejných ústupků, kterých se těší Brazílie a Kolumbie, kromě těch, které mohou být dohodnuty ve Smlouvě o obchodu a plavbě, určené k usnadnění bezplatné a nezdaněné plavby na zmíněných řekách.

Článek VII: Jakékoli pochybnosti nebo neshody, které mohou vzniknout při provádění tohoto protokolu, budou vyřešeny zúčastněnými stranami, za pomoci zástupců Spojených států, Argentiny, Brazílie a Chile v co nejkratším čase.

Článek IX: Rozumí se, že výše popsaná linie bude přijata Peru a Ekvádoru pro vymezení hranice mezi těmito dvěma zeměmi technickými odborníky. Strany však mohou při vytyčování linie na zemi poskytnout ústupky, které mohou považovat za vhodné, aby se výše uvedená linie přizpůsobila zeměpisné oblasti v realitě. Tyto opravy budou provedeny ve spolupráci se zástupci Spojených států, Argentiny, Brazílie a Chile. (Rio Protocol, 1942, přeloženo autorem)

Podle zmíněných částí protokolu bylo možné provést zmapování teritoria a zároveň dle článku IX bylo umožněno provádět specifické změny podle geografického členění v momentě demarkace hraniční linie. Palmer a Mares uvádí, že mezi lety 1942 až 1948 ekvádorsko-peruánská hraniční komise s pomocí garantů dohody uskutečnila demarkaci na 95 procentech hranice. Některé problémy byly řešeny přímo specializovanými týmy, mj. Brazílie poskytla součinnost a řešení v šesti problémových případech, a to i v případě oblasti Cordillera del Cóndor mezi řekou Zamora a Santiago. Podle dohody Ekvádor přišel o více než 5 tisíc metrů čtverečních svého území.

Nejzávažnější problém nastal až po ratifikaci protokolu. Armádní letecký sbor Spojených států pět let po přijetí dohody v 1947 poskytl nové dokumenty mapující oblast. V oblasti se totiž nacházela dosud neobjevená řeka Cenepa, která nebyla přiřčena žádnému státu dle rozdělení v protokolu z Rio de Janeira. Neúplná technická chyba odhalující tuto velmi odlehlou oblast a vzrůstající domácí nepřízeň včetně nevole vojenského sektoru v Ekvádoru zapříčinily pokračování rozepře s Peru. Od roku 1948 Ekvádor zrušil demarkační proces v oblasti. Většina dalších ozbrojených střetů se odehrála právě v oblasti poblíž řeky Cenepa v oblasti Cordillera del Cóndor (Mares, Palmer, 2012, s. 34-35; Herz, 2002, s. 35-36).

Ne přátelské akce, které probíhaly po dobu pěti desetiletí, byly poznamenány ekvádorskými prohlášeními, která zdůrazňovala skutečnost, že protokol z Rio de Janeira byl ratifikován s neúplnými informacemi, pod tlakem mezinárodní společnosti a že se ve výsledku Ekvádor stal obětí porážky agresivního Peru. Ekvádor se tak stal obhájcem spravedlnosti území v Amazonii, zatímco Peru potvrdilo platnost Protokolu a svou suverenitu ve sporných územích, čímž také popřelo budoucí existenci hraničního konfliktu. U dobových zpráv lze objevit rozdílné informace. Ekvádorská literatura a narativ tvrdí, že podepsáním protokolu z Rio de Janeira v roce 1942 země ztratila téměř půlku svého národního území. Gabriel Marcella v tehdejší době aktuální práci z roku 1995 *War and peace in the Amazon* uvedl, že taková tvrzení jsou nepravdivá. Ekvádor podepsáním protokolu potvrdil status quo line z roku 1936, kterým se zavázaly obě země ve Washingtonu a který znamenal ztrátu ekvádorského území v rozmezí 5392 mil čtverečních (Marcella, 1995, s. 7).

Zatímco všechny garantující země a Peru braly protokol z Rio de Janeira jako všeobecně uznávaný dokument ukončující letitý teritoriální spor, Ekvádor během následujících let zpochybňoval jeho validitu. Ekvádorské snažení vyvrcholilo v roce 1960, kdy prezident José María Velasco Ibarra označil protokol za neplatný, vynucený agresivním vojenským útokem Peru. Neplatnost protokolu ustanovil nepřátelský přístup vůči Peru, na který navázali všichni

ekvádorskí prezidenti až do roku 1995 (Herz, 2002, s. 35). Ekvádor se rovněž pokusil několikrát vybudovat koalici zemí podporující jejich nároky na území a to jak v Organizace amerických států (dále jen OAS) v letech 1959, 1965, 1980 a 1981, tak v Organizaci spojených národů (dále jen OSN) v letech 1976, 1980 a 1991. Nicméně, jejich snažení bylo neúspěšné a mezinárodní komunita spíše na zneplatnění mírové dohody po válce reagovala s nesouhlasným přístupem (Mares, Palmer, 2012, s 35-36).

Konflikt znovu začal eskalovat v roce 1981 incidentem z Paquishy. Peruánská jednotky během patrol v oblasti Cordillera del Cóndor a řeky Cenepa objevily 3 ekvádorské vojenské základny, na území které dle protokolu měla ve svém vlastnictví. Po měsíci bojů se výsledkem jednání za presence 4 spřátelených států vytvořilo příměří. Zajímavostí je, že se Ekvádor s žádostí o mediaci konfliktu obrátil nejprve na OAS. Tato regionální organizace nabídku odmítla a jednání přenechala původním čtyřem garantujícím státům protokolu z Rio de Janeiro (Herz, 2012, s. 36). Následkem tohoto incidentu se zvýšil počet přítomných vojenských jednotek obou států v oblasti řeky Cenepa.

Ještě před vypuknutím poslední války v roce 1995 u řeky Cenepa, státy se po konci studené války vydaly na slibnou cestu politického détente a ekonomické kooperace. Po jednom z dalších incidentů v roce 1991 v oblasti Pachacutec státy uzavřely gentlemanskou dohodu, podle které se měla zavést společná bezpečnostní zóna. Ekvádor ani Peru nechtěly ze svých pozic vojáky stáhnout. K zabránění propuknutí většího konfliktu přispěla intenzivní diplomatická jednání pod vedením Brazílie a Spojených států. Ačkoliv dohodu státy posléze několikrát porušily, předchozí pokusy o usmíření zahrnovaly například cestu prezidenta Peru Alberta Fujimoriho do ekvádorské metropole Quita v roce 1992, historicky první návštěvu peruánského prezidenta v sousední zemi (Herz, 2012, s. 44). V jeho návrhu jak ukončit dlouholetý konflikt stály 4 body: kompletní demarkace hranic, vytvoření režimu volné plavby po řekách až k povodí Amazonky, rámeček integrace hranic a vytvoření mechanismu k budování vzájemné důvěry. Fujimori se svým ekvádorským protějškem Rodrigem Borjou úspěšně v tomto období zabránili otevřené válce. Nicméně, v letech 1992 až do konce roku 1994 napětí mezi oběma zeměmi rostlo (Brecher, 2016, s. 309).

2.3. Charakteristika primárních stran – Ekvádor a Peru

Stát, metody rozhodování a výsledek v podobně určité politiky jsou výsledkem politického tlaku jednotlivých aktérů, skupin, organizací ale i veřejného mínění. Stabilita systému a konsolidace demokratického režimu měly zajisté vliv na délce teritoriálního konfliktu mezi Ekvádorem a Peru. Oba andské státy se podobně jako jiné státy jižní vydaly od 80. let 20. století směrem demokratickému nastavení systému, ačkoliv demokratická tranzice obou států v 90. letech byla silně otřesena.

Politika v Peru za téměř 200 let své existence od získání nezávislosti oscilovala mezi autoritářskými režimy s občasnými skoky k demokracii. Od roku 1968 do 1980 vládla po vojenském puči reformistická militantní vláda. Co se týče zahraničních vztahů, během studené války vojenští generálové upřednostňovali komunistické satelity jako Československo a Jugoslávii. Vztahy se Spojenými státy byly na bodě mrazu, už jen kvůli náklonnosti Washingtonu vůči peruánským rivalům, Kolumbii a Chile. Od roku se 1980 moci ujal demokratický zvolený prezident Fernando Belaúnde. Pozitivní vývoj zarazila vysoká inflace a přírodní katastrofy (Palmer in Wiarda, Kline, 2006, s. 234-244). Mezi další nepříznivý faktor, který mj. ovlivnil i závěrečné vyjednávání v letech 1995 až 1998, byl vzrůstající působnost levicové gerily Světlá stezka (v orig. „*sendero luminoso*“). Podle Davida Scotta Palmera, interní situace Peru byla na začátku 90. letech mnohem horší než v Ekvádoru. Končící prezident Alan García předával zemi Albertu Fujimorimu s vysokými splátkami ze zahraničního dluhu, ekonomickou recesí a devastujícími útoky bojovníků Světlé stezky (Palmer, 1997 s. 115).¹⁸

Peru v roce 1992 zasáhl tzv. autopuč (v orig. „*autogolpe*“) a vláda prezidenta Fujimoriho silně směřovala následující dva roky k autoritářskému režimu (Holmes in Millett et al., 2015, s. 10-12). „*Příliš mnoho protivníků odstranil Fujimori 5.4.1992 „autopučem“: za neustálého obviňování „tradičních stran z kolapsu státu zrušil Kongres, pozastavil platnost ústavy, provedl čistku v justici*“ (Klíma, 2015, s. 466-467). Fujimori se v následujících letech upřel pozornost na potlačení ekonomické krize, eliminaci levicových geril a redukování výroby a obchodu s drogami. Dopadení lídra Světlé stezky Abimaela Guzmána a další klíčové osoby této skupiny v roce 1992 pomohlo legitimizovat autopuč a získat mu potřebnou podporu v národní rekonstrukci, a to i za cenu znehodnocení demokratických institucí. Od roku 1993 došlo k obnově demokratického režimu s novou ústavou. Podpora veřejnosti se mu navrátila.

¹⁸ Palmer uvádí, že násilné levicové gerily Světlá stezka a MRTA způsobily škody v hodnotě 10 miliard dolarů a byly zodpovědné za úmrtí téměř 23 tisíc lidí.

„Na summitu v Nassau v rámci OAS se Fujimori zavázal společnou deklarací, že demokratické procedury obnoví do jednoho roku“... „jím vedená koalice zvítězila v roce 1995 v národních volbách v kontextu vítězství nad Světlou stezkou, zvládnutí hyperinflace a obnovení ekonomického růstu, to vše vedlo k podpoře prosazení jeho agendy v Kongresu (Mares, Palmer, 2012, s. 58). Nicméně, personalizace moci, odstavení základního rozdělení moci a populistická rétorika útočící na tradiční strany, to vše vzbudilo otázku jestli tranzice k demokraciím v Jižní Americe skutečně probíhá.

Ekvádorský demokratický systém byl od roku 1979 křehký a silně závisel na ekonomické stabilitě a silném zahraničním vlivu. Země se potýkala s labilní vnitropolitickou situací a drobnými konflikty se sousedními státy (Klíma, 2015, s. 462). Během mírového jednání v letech 1995 až 1998 se v Ekvádoru vystřídalo pět prezidentů. Chaos v ekvádorské politice před vyjednáváním mírové dohody mohl pohřbit veškeré snahy a ukončit vyjednávání s Peru. Místo toho vrcholní politici v tomto směru odmítli populistické kroky svých předchůdců a rozhodli se v procesu pokračovat. Po odvolání ekvádorské prezidenta Bucarama v únoru 1997 kvůli mentální nezpůsobilosti a ekonomicky špatným rozhodnutím, se jeho následovník vydal cestou svého předchůdce. Předseda kongresu a nově zvolený prozatímní prezident Fabian Alarcon Rivera žádal okamžité řešení teritoriálního sporu s Peru (Simmons, 1999, s. 17). Opakovaně usiloval o pokračování vyjednávání a na veřejnosti často zmiňoval, že cílem by měl být tzv. důstojný mír s Peru. Podle něj by bylo přenechání problému dalším generacím nepřijatelné. Další proces vedený pod záštitou prezidenta Jamila Mahuada byl široce konzultován a veškeré dohody musely být předem ratifikovány, než došlo k podepsání. To sice proces zpomalilo, nicméně, i když Mahuad neměl disciplinovanou většinu v národním shromáždění, postupem času se mnoho ekvádorských politiků přiklonilo k definitivnímu usmíření s Peru (Domínguez et al., 2003, s. 31).

Zahraniční politika Ekvádoru úzce souvisí s udržováním dobrých vztahů se Spojenými státy a s mezinárodními finančními institucemi jako jsou Mezinárodní měnový fond a Světová banka. Vztahy se Spojenými státy se v průběhu času měnily. Oba státy často spolu řešily otázky spojené s obchodem, právy na lovení tuňáků v komerčních zónách moře, bezpečnosti v Panamském průplavu, terorismem a obchodem s drogami v Andském regionu. V 90. letech Ekvádor často vyjednával půjčky s výše zmíněnými finančními institucemi. Důvodem bylo největší zadlužení ze všech států Latinské Ameriky (Dent in Wiarda, Kline, 2006, s. 378-379).

Do délky teritoriálního konfliktu s Peru se silně projevil nacionalismus, který převažoval ve všech strukturách společnosti, zejména ve vojenské sféře. Armáda získala díky

ústavním změnám v roce 1979 větší autonomii. Část svého rozpočtu získávala z garantovaného prodeje ekvádorské ropy. „*Armádní složky byly nejrespektovanější státní institucí v tomto období*“ (Mares, Palmer, 2012, s. 59). Určité oddělení armády od státního aparátu bylo vidět i během Cenepské války, kdy přes různé závazky k zastavení palby nebo předešlé dohody, se ekvádorské jednotky na sporném území samovolně pohybovaly. Nacionalismus a odpor vůči sousednímu státu převažoval už od prohrané války v roce 1941 a pro Ekvádorce potupné mírové dohody – protokolu z Rio de Janeira. Harold Philip Klepak konflikt přirovnává k evropskému revanšismu, tedy odplaty za porážku a navrácení zcizeného území. Válku v roce 1941 viděly přední osoby ekvádorské armády jako peruánskou agresi a roztahovačné tendence. Samy sebe označovaly jako oběť (Klepak, 1998, s. 84-86). Protokol z Ria byl pro ně vynucenou dohodou, která ve výsledku poznamenala ekvádorskou identitu. Princip oběti se poté často projevoval v politických výstupech ekvádorských politiků.

Veřejné mínění mělo výrazný vliv na mírovém řešení. Během mírového procesu většinový názor upřednostňoval definitivní urovnání sporu. Podle Moniky Herz nálada veřejnosti proměnila v průběhu vyjednávání. Přínosem byly pozitivní příspěvky v médiích o průběhu vyjednávání a podpora komerčních skupin. Ty zastávaly názor, že je finanční dohoda nezbytná pro obnovu zchátralé ekonomiky (Herz, 2002, s. 78). Nicméně, podle průzkumu z roku 1995 nálada ve společnosti vyjadřovala předchozí nacionalistické smýšlení. V Peru sice mírná většina (59 %) podpořila vzájemné ústupky, ale za podmínek, že budoucí dohoda bude respektovat protokol z Rio de Janeira. Ekvádorci během prezidentské volby upřednostnili prezidenta Durána Balléna, v průzkumu mínění se vyjádřili tak, že teritoriální spor není tak důležitý jako jiné interní problémy státu. V dalším průzkumu z roku 1996 ale vyplývalo, že by Ekvádor podle většiny dotázaných měl získat ztracené území za každou cenu a že vyjednáváním může získat přístup k Amazonce (Mares, Palmer, 2012, s. 83-86).

2.4. Charakteristika mediátora (garantujících stran)

Krátce po vypuknutí války v údolí řeky Cenepa v roce 1995 obě zneprátené strany Ekvádor a Peru požádaly o asistenci během uzavření míru a v následném mírovém uspořádání. Složení garantujících států vyplývalo z precedentní mezinárodní smlouvy – protokolu z Rio de Janeira z roku 1942. Zapojení Spojených států, Brazílie, Argentiny a Chile vyplývalo rovněž ze smluvených regionálních dohod. Garantující státy včetně Ekvádoru a Peru podepsaly v roce

1947 tzv. Říjský pakt (v orig. *Inter-American Treaty of Reciprocal Assistance*). Dokument ošetřoval situaci vzájemné pomoci v případě, že jeden ze signatářů by byl napaden. V roce 1948 tyto státy rovněž podepsaly tzv. pakt z Bogoty (v orig. *American Treaty on Pacific Settlement*, nebo *Pact of Bogotá*). Ačkoliv Spojené státy a Argentina dohodu neratifikovaly, tímto závazkem a smlouvami v rámci OAS se státy zavázaly řešit případné spory pokojnými prostředky, mj. smírčím řízením, vyšetřováním, mediací, arbitráží a adjudikací (Herz, 2002, s. 63-67; Bercovitch, Fretter, 2004, s. 121). Tyto poválečné mechanismy k zajištění hemisférického míru ale svůj potenciál nenaplnily (Biato, 2016). Říjský pakt sloužil především k odstrašení Sovětského svazu během studené války.

Další smluvní ujednání už probíhalo na úrovni OAS. Protokol z Buenos Aires z roku 1967 dodatkem rozšířil původní chartu OAS z roku 1948. Ustanovil Stálou radu a zavedl základní mechanismy v řešení mezistátních sporů: mediaci a udržování míru (peacekeeping). Protokol dále nechal vzniknout Meziamerickou komisi pro mírové urovnání – podružnou instituci Stálé rady OAS. Hraniční spory následně byly řešeny pomocí intervenčních mechanismů, jakou je mediace nebo arbitráž. Navzdory tomu, bezpečnostní systém neuspěl v několika případech: válce o Falklandy v roce 1982 mezi Argentinou a Velkou Británií, americkou invazí do Grenady v roce 1983 a Panamy v roce 1989 (Herz, 2002, s. 67). Skutečnost, že byly konflikty řešeny na regionální úrovni lze vysvětlit samotným institucionálním nastavením OAS. Rezoluce z roku 1954 tlačí členské státy OAS řešit spory nejdříve na regionální úrovni předtím, než by konflikt postoupil na úroveň Organizace spojených národů (Bercovitch, Fretter, 2004, s. 123). V roce 1991 většina států Latinské Ameriky přijala deklaraci ze Santiaga. Ta umožnila signatářům zasáhnout v případě, že se v některé ze signatářských zemí porušují lidská práva, nebo je ohrožen proces demokratický proces.

V roce 1993 do úřadu prezidenta Spojených států vstoupil Bill Clinton. Jeho zahraniční politika s sebou nesla významné změny. Po konci studené války se mu otevřela možnost prosadit politiku idealismu, podporu demokracie a hodnot. Ačkoliv se zdálo, že Latinská Amerika nepatřila mezi jeho největší priority, Clintonova strategie měla vliv na tyto státy. Stejně jako George W. Bush starší, Clinton prosazoval posílení demokratických vlád, podporu ekonomické restrukturalizace se zaměřením na zahraniční obchod a investice a také silně prosazoval programy za účelem zabránění obchodu s drogami (LaRosa, Mora, 2015, s. 245-247). Clinton blízce pracoval s multilaterálními organizacemi, včetně OAS. Velmi kritizoval vojenský puč na Haiti v roce 1991, nebo autopuč v Peru v roce 1992 a v Guatemale v roce 1993.

Pro zahraniční politiku Spojených států a prezidenta Clintona zde existovalo dilema, jelikož Fujimori boj s levicovými gerilami zahrnovalo i zadržování výroby drog. Potlačení demokratických institucí v Peru Spojené státy těžce nesly. Clintonova administrativa zaujala vůči Fujimorimu neutrální postoj (ibid). Spojené státy kromě boje za demokracii snažily etablovat jako supervelmoc prosazující mír, demokratické hodnoty a prosazování lidských práv. Z historických zkušeností řešení mezinárodních sporů vyčnívá mediace izraelsko-palestinského sporu v roce 1978 v letním sídle prezidenta Camp David ve Spojených státech nebo Daytonská dohoda z roku 1995. Zapojení do konfliktu mezi Ekvádorem a Peru bylo užitečné v několika směrech. Spojené státy poskytly logistickou a technickou podporu během mandátu pozorovací mise MOMEF. Role supervelmoci a svůj vliv využily ve svůj prospěch během vyjednávání. Vliv na mezinárodní finanční instituce měl také velký význam, jelikož Ekvádor a Peru usilovaly o půjčky a fondy na podporu regionálního rozvoje.¹⁹ Analytici také vyzdvihují roli amerických vyjednávacích týmu, především schopnosti velvyslance a zvláštního vyslance Luigiho Einaudiho (Herz, 2002, s. 15).

Brazílie a prezidentská diplomacie Henrique Cardoso rovněž měly velký vliv na mírovém řešení sporu. Během procesu vyjednávání se několik setkání uskutečnilo na brazilské půdě. Finální dohoda, prezidentský akt, z roku 1998 byla podepsána všemi aktéry v hlavním městě Brasília. Kromě Spojených států byly brazilské vyjednávací týmy nejaktivnější. Regionální bezpečnost byla cílem Brazílie a to už v rámci skupiny Contadora nebo jejího následovníka skupinu Rio. Brazílie se tím snažila vyvážit dominantní pozici Spojených států v OAS (Biato 2016). Přítomnost Argentiny a Chile přispěla rovněž v procesu vyjednávání. Zapojily se do pozorovací mise MOMEF a jejich vyjednávací týmy, později i komise, pomohly vytvořit mezi zástupci Ekvádoru a Peru vzájemnou důvěru. Obě země posloužily i jako vzor v tom, že se dlouholetý spor může vyřešit pokojnými prostředky. Mezi Argentinou a Chile téměř došlo k válce v roce 1978 kvůli kanálu Beagle. Teritoriální spor nejprve byl předmětem arbitráže Mezinárodního soudu v Haagu a později obě země přistoupily na mediaci Vatikánem (Bercovitch, Fretter, 2004, s. 126-127).

¹⁹ Viz podkapitola 3.4

3 Řešení sporu v letech 1995-1998 – kontext mediace a procesní proměnné

V lednu roku 1995 se konflikt mezi Ekvádorem a Peru kvůli teritoriální rozepři přesunul z fáze segregace do poslední fáze destrukce.²⁰ Sám autor zmíněné typologie Ronald J. Fisher v práci *Assessing the Contingency Model of Third-Party Intervention in Successful Cases of Prenegotiation* analyzuje válku v Cenepě. Podle autora byla krátká ale intenzivní a představovala národní cíle a trápení obou společností, které mezi sebou kulminovaly v předchozích 168 letech. Ve fázi destrukce se jako vhodný nástroj jeví metody vynucení či udržení míru (Fisher, 2007, s. 322-335). I v tomto případě v první fázi konflikt ukončila mírová dohoda z Itamaraty a ustálení peacekeepingové mise MOMEPE (v orig. Military Observer Mission Ecuador-Peru). V druhé fázi následovala mediační jednání s cílem vybudování komunikačních kanálů a získání vzájemné důvěry za přítomnosti čtyř garantujících států. Mechanismu garantů vycházel z původního protokolu z Rio de Janeira z roku 1942. Ve třetí fázi státy pokročily k substantivnímu vyjednávání a finální dohodě – prezidentskému aktu Brasília z roku 1998 (Mares, Palmer, 2012, kap. 6).

Cenepská válka se odehrála v povodí řeky Cenepa, v oblasti Cordillera del Cóndor, kde se rozprostírala neohrazená téměř 80 kilometrová hranice. Otevřený vojenský konflikt přerostl do druhého nejrozsáhlejšího střetu mezi oběma státy (Marcella, 1995, s. 1-2). Obě znepřátelené strany ve válce, která trvala necelý měsíc, nasadily moderní techniku jako stíhačky, radary, raketomety a mobilizované letectvo. Ekvádorská pěchota sčítala okolo tří tisíc mužů, zatímco peruánská okolo 2 tisíc. Válka se vedla převážně u ekvádorských základů Tiwintza, Base Sur a Cueva de los Tayos. Výškovou převahu těchto základů postavených na kopcích využil Ekvádor ve svůj prospěch. Nepřátelské jednotky ekvádorští vojáci odstřelovali raketomety a minometnými granáty. Boje poté probíhaly v těžce přístupné džungli. To hrálo ve prospěch Ekvádoru, jehož armáda byla lépe zásobená (ibid). Technologicky vyspělá armáda Ekvádoru byla důsledkem závodu ve zbrojení. Během zbrojení Ekvádorci mimo jiné získaly francouzské stíhací letouny Mirage F1JAs a izraelské Kfir nebo protiletadlové zbraně z Nicaraguy (Herz, 2002, s. 45). „*Namísto bojů s mačetou a starými puškami Mauser, se dvě armády střetly se stíhačkami a raketami. Konflikt si vyžádal několik stovek obětí, převážně z řad*

²⁰ Viz typologie načasování intervence třetí strany podle fáze konfliktu od Ronald J. Fisher a Loreleigh Keashly v podkapitole 1.2.

vojáků. Panovaly obavy, že se boje přesunou do více zalidněných oblastí“ (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 410).

Kolik si konflikt vyžádal obětí, není zcela jasné. Jednotlivé dokumenty armád obou stran jsou utajené a tak jako v ostatních případech, jsou součástí národního narativu své země. Adrian Bonilla z výzkumného ústavu FLASCO odhaduje na 1500 obětí, převážně na základně výpovědí ekvádorských důstojníků. Ostatní zdroje odhadují okolo tří stovek obětí a oba státy vyšly armádní a jiné výdaje údajně na 500 milionů dolarů (ibid; Herz, 2002, s. 46-47). Shrnmeli celkovou finanční újmu na obou stranách, ztráty na životech a poškození mezinárodní prestiže, zejména v období po konci studené války, a strach z přesunutí bojů do silně zalidněných oblastí, je zjevné, že obě strany hledaly cestu ven z této vzájemně škodlivé situace.

3.1. Kontext mediální události a motivace k přijetí mediace

Málokdo věřil, že oba státy vstoupí do otevřené války i v roce 1995. Potencionální zisk z vítězství nad druhou stranou byl mizivý a obě země mohly tak akorát ztratit. Předchozí události nenasvědčovaly blížícímu se konfliktu. Zmínit můžeme předchozí návštěvu peruánského prezidenta Fujimoriho v Quitu. Peru se vyrovnávalo s ekonomickou krizí, neúspěšným pučem z roku 1992 (viz autogolpe). Prezident Ekvádoru Sixto-Durán Ballén rovněž usiloval o stabilitu a spíše kooperativní jednání vůči Peru, jelikož jeho země téhož roku co konflikt vypuknul, čelila ekonomické a vnitrostátní krizi (Klepak, 1998, s. 94-95). V závěru roku 1994 se v Miami ve Spojených státech se konal historicky první summit Ameriky. Zde setkaly hlavy států 34 států Severní a Jižní Ameriky. Výsledkem summitu bylo vytvoření zóny volného obchodu, ale i podpora demokracie a zachování míru v západní hemisféře. Konec studené války celkově představoval příslib větší participace zemí v mezinárodních organizacích a posílení organizací usilujících o kolektivní bezpečnost (Herz, 2002, s. 39). Nicméně, pozitivní trend kazil některé události. Americký diplomat Luigi Einaudi tvrdí, že kromě ekonomické krize v Mexiku v roce 1994, byla válka v Cenepě dalším hřebíčkem do rakve veškerého snažení o mír a prosperitu amerických států po summitu v Miami (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 410).

Změna v chování aktérů přišla pravděpodobně s vyvážením vojenských sil obou zemí, ale i se změnou veřejného mínění a celkové politické situace. David Palmer a David Mares argumentují tím, že ekvádorská armáda po debaklu z roku 1981 očekávala jiný výsledek

v Cenepské válce vzhledem k rozvoji jejich vojenských sil, zbrojení a oslabení peruánských milicí po dekáдах interních partyzánských válek (viz narcoguerillas). Strategie ekvádorských prezidentů a demokratických vlád navazovala na ty předešlé. To znamenalo anulaci protokolu z Rio de Janeiro kvůli geografickým nesrovnalostem. Právě přesunem jednotek a budováním vojenských objektů docílili neustálého ožívání tématu teritoriálního sporu s Peru (Mares, Palmer, 2012, s. 68-69). Jednou s opakujícími se strategií bylo taky neustálé pokusy o zapojení třetí strany, ať už v roce 1980 a 1991 v rámci OSN nebo v roce 1980 a 1981 v rámci OAS. V roce 1991 Ekvádor po incidentu v oblasti Paquisha požádal papeže o mediaci konfliktu.

Peruánská vojenská strategie obsahovala zadržování prezence ekvádorských vojenských sil v oblasti a rychlou deeskalaci jakéhokoli otevřeného konfliktu. Účelem bylo vyhnout se mezinárodnímu tlaku, který by otázku hranic znovu otevřel. Ztráta území jako následek nového vyjednávání nebyl žádoucí (ibid). I proto Peru až do finálních jednání v roce 1995 až 1998 bránilo revizi protokolu z Rio de Janeiro a bránilo se intervenci třetí strany jiné než bylo ustaveno dle tohoto protokolu. Tato skutečnost v souvislosti s historickým kontextem vyvrací první hypotézu, stanovenou v této práci **H1**: „*V případě teritoriálního sporu se konfliktní strana, která momentálně území zabírá, brání zapojení mediátora.*“

Peru ačkoliv od počátku získání území na základě postkoloniálních španělských dekretů se zapojení třetí strany při řešení teritoriálního konfliktu nebránilo. Jmenovat můžeme arbitráž španělským králem od roku 1897; mediaci pod vedením Spojených států v roce 1910, která po zapojení Argentiny a Brazílie měla být doplněna arbitráží u mezinárodního tribunálu v Haagu. Ekvádor tuto příležitost odmítl; nebo Protokol o míru, přátelství a hranicích, zkráceně nazývaný Protokol z Rio de Janeiro (Mares, Palmer, 2012, s. 43-45). Po ustanovení mechanismu garantů v protokolu, nicméně, Peru odmítlo zapojení nových států do konfliktu. To potvrzuje i skutečnost, že peruánský prezident Fujimori otevřeně volal pro ustanovení demilitarizované zóny pod vedením skupiny garantů, tak jako to bylo uvedeno v protokolu z Rio de Janeiro, a to krátce po vypuknutí Cenepské války (Simmons, 1999, s. 12). Opovržení k násilí v nové, víc destruktivní válce, vyjádřil i papež Jan Pavel II., jenž oběma zemím poslal telegram s přáním zastavit palbu (Los Angeles Times, 1995).

Zapojení supervelmoci do konfliktu může mít pozitivní dopad na průběh mediace.²¹ Během vyjednávání totiž mohou využít větší prostředky a páky vůči znepráteleným stranám. Garantující státy původní dohody z Rio de Janeiro po vypuknutí Cenepské války neotálely a

²¹ Viz Frei, Daniel. *Conditions affecting the effectiveness of international mediation*. 1976

zasáhly s nevídanou rychlostí a odhodláním. Několik dní po prvních přestřelkách se do sporu zapojila Brazílie. O necelý měsíc později se zneprátelené strany dohodly na příměří v městě Brasília. Role 4 garantujících států byla jednoznačná – zastavit destruktivní jednání Ekvádoru a Peru a zabránit možné větší eskalaci. Po smířčí deklaraci o míru Itamaraty podepsané v únoru 1995 se tyto státy přímo finančně i personálně podílet na peacekeepingové misi MOMEF. Zabránit eskalaci konfliktu a případnému *spilloveru* do jiné části regionu bylo žádoucí. Regionální bezpečnost byla cílem již předešlých institucionálních norem a vzájemných dohod (Herz, 2002, s. 63-71).²² Po konci studené války měla většina států v Latinské Americe demokraticky sestavenou vládu a navzdory tomu že samotná typologie systémů není jednoznačná²³, spolupráce v různých regionálních uskupeních pomalu státy sblížovala a vedla je cestou vzájemné integrace. Další motivací mohlo být upevnění regionální moci. V tomto směru je viděna především Brazílie. Vyjednávací týmy Brazílie se ujaly vedoucí koordinační role a značně vyčnívala ze všech garantujících států (Biato, 2016).

Někteří analytici mediační teorie zařazují do kontextuálních proměnných i nestrannost a zkušenosti mediátora. Beth A. Simmons v článku „*Territorial Disputes and Their Resolution: The Case of Ecuador and Peru*“ hovoří o legálním závazku garantujících států zajistit vykonání závazků vyplývajících z protokolu z Rio de Janeiro. Tyto závazky zahrnovaly kvazi-vojenské a diplomatické funkce. Znepráteleným stranám mohli garanti rovněž navrhnout dostupná řešení. Právně závazné rozhodnutí však dohoda neobsahovala a proto většina autorů hovoří o mediačním procesu s hybridním mechanismem garantujících států, nikoli arbitráži (Simmons, 1999, s. 22). Arbitráži byly vyřešeny pouze některé z nevyřešených problémů v roce 1998. Vstup těchto států do vyjednávání se tedy zakládal na historickém precedentu, a proto faktor nestrannosti v tomto případě nelze aplikovat.

Motivací k přijetí mediace bylo vyřešit dlouhotrvající hraniční spor. Nicméně, již od prvních jednání se ukázalo, že jednotlivé státy měly rozlišné cíle. V následujícím odstavci se práce pokouší zjednodušeně vysvětlit zájmy aktérů zapojených v mírovém procesu.

²² Viz podkapitola 2.4.

²³ V Latinské Americe převažují prezidentské systémy a vzhledem k pravomocím prezidenta a specifickému kontextu daných zemí se v komparativní politologii tyto státy často řadí k semidemokratickým nebo až autoritativním režimům (Viz Valenzuela, Linz, 1993)

Cíle jednotlivých stran:

1) Ekvádoru:

- revize části protokolu z Rio de Janeiro, ve které se řeší území mezi řekami Zamora a Santiago
- získání fyzického přístupu a volné plavby k řece Marañón v povodí Amazonky

2) Peru:

- zachovat dodržování protokolu z Rio de Janeiro a ve sporných místech ustanovit hranici
- udržet si své území

3) Čtyř garantujících států (Spojené státy, Brazílie, Argentina, Chile)

- zajistit regionální stabilitu v Latinské Americe
- podpořit regionální integrační proces
- zabránit eskalaci konfliktu a dalším možným přeléváním konfliktů (tzv. „*spillover*“)
- etablovat se jako regionální lídři
- zprostředkovat navázání společných diplomatických a ekonomických vztahů Ekvádoru s Peru

Neslučitelnost cílů provázela konflikt mezi Ekvádorem a Peru po desítky let. K fázi přeměny (v orig. transcendence) dochází podle Johana Galtunga a Petera Walersteena v momentě když začne mezi aktéry fungovat kooperativní jednání, během kterého se dostanou ke spravedlivému rozdělení statků, v němž obě strany budou uspokojeny. A pokud navážeme na teoretickou část, je možné uvažovat, že konflikt dospěl do fáze zralosti již během řešení konfliktu v roce 1942? Protokol z Rio de Janeiro z roku 1942 odpovídal situaci A v grafu č. 1. Peru znění protokolu dostatečně vyhovovalo a na základě právního principu „*pacta sum servanda*“ odmítalo jakékoli snahy ze strany Ekvádoru o získání území. Vzájemně škodlivá situace nenastala až do Cenepské války. Po ní převýšily ztráty na obou stranách nad možnými zisky (Biato, 2016).

3.2. První fáze mediace - dohoda z Itamaraty a ustálení pozorovací mise MOMEP

Navzdory uzavření míru docházelo ke konci lednu roku 1995 k dalším střetům. Jedním z prvních úkolů bylo zastavit boje a ustálit demilitarizovanou zónu. „*Počáteční jednání za účelem zastavení bojů nebyla vůbec jednoduchá. Peruánci požadovali návrat situace do fáze před válkou (tzv. status quo ante bellum), zatímco Ekvádorci usilovali o zajištění strategických zisků.*“ (Herz, 2012, s. 50). Úspěchem bylo podepsání dohody z Itamaraty 17. února 1995 v brazilském hlavním městě Brasília. Jak ekvádorský prezident Sixto Duran-Ballén, tak i jeho peruánský protějšek Alberto Fujimori se otevřeně vyjadřovali k zastavení palby, nicméně, za jakých podmínek se tomu tak má stát bylo vyjednáno až v paláci Itamaraty. „*Ekvádor ale následně ustoupil a akceptoval peruánské požadavky na ustálení demilitarizované zóny, ve které budou nezávislí pozorovatelé*“, potvrdil argentinský diplomat Julio Freyre (AP News, 1995a). Podle analytiků se Ekvádor nacházel v mnohem lepší pozici než v předchozích letech a motivací jejich diplomatů bylo znovuotevřít téma delimitace hranic s Peru.

Je nutno podotknout, že oba zneprátelené státy čelily mohutnému mezinárodnímu tlaku na uzavření mírové dohody. Generální tajemník OAS César Gaviria během konfliktu navštívil Quito i Limu s nabídkou tzv. dobrých služeb (v orig. good offices). Důraznější byl americký prezident Bill Clinton, který napsal dopis oběma prezidentům ještě před vyjednáváním v paláci Itamaraty, aby okamžitě boje zastavily (AP News, 1995a). V návaznosti na ustálení pozorovatelské mise MOMEP a zastavení bojů, Spojené státy zrušily zavedené sankce proti Ekvádoru a Peru. Sankce byly uvaleny na obě země po vypuknutí Cenepské války a týkaly se vývozu nesmrtících vojenských produktů do Ekvádoru a zákazu participace studentů obou zemí v amerických vojenských programech. Obchod se smrtícími obrannými zbraněmi ale zůstal pozastaven (AP News, 1995b). Mediační strategie Spojených států v počátečních fázích jednání odpovídá v rozdělení Saadii Touvala a Iry Williama Zartmana stylu manipulátora, jelikož na primární aktéry konfliktu vytvářely nátlak pomocí sankcí a zákazu prodeje vojenského zboží.

Dohoda z Itamaraty obsahovala několik důležitých částí. David Mares a David Scott Palmer definují tyto fáze následujícího mírového procesu a to na tři části: 1) stabilizace vojenské situace; 2) definovat podstatné problémy, které by vedly jednání do slepé uličky a vybudovat vzájemnou důvěru; 3) přistoupení k zásadnímu vyjednávání (Mares, Palmer, 2012, s. 104-113). První část dle článku 1 až 3 dohody zahrnovala úplné stáhnutí vojenských jednotek z oblasti; ustálení pozorovatelské mise s mandátem 90 dní, který může být v případě potřeby

prodloužen; dodržování demilitarizované oblasti, v níž měli obě strany zároveň odstranit nášlapné miny (Declaración de paz de Itamaraty, 1995).

Cílem mise MOMEPE nebylo vynucení míru, nýbrž pozorování a zajištění oblasti před možnou eskalací. Zároveň šlo o první multilaterální misi za účelem pozorování v jižní Americe (Herz, 2012, s. 61).²⁴ Garantující státy koordinovaly celý proces mise MOMEPE, každý stát poskytl několik pozorovatelů a mj. Spojené státy poskytly odborné znalosti zahrnující logistickou, leteckou, zpravodajskou a komunikační podporu. Koordinační funkci zcela převzalo brazilské zastoupení. „*Tato multilaterální vojenská přítomnost hrála důležitou roli v prvních měsících předtím, než plně započala diplomatická jednání. Od března do srpna roku 1995 pozorovací mise MOMEPE byla schopna oddělit nepřátelené strany, zajistit jejich ústup z oblasti a zavést demilitarizovanou zónu.*“ (Mares, Palmer, 2012, s. 106). Do října roku 1995 se misi MOMEPE podařilo stáhnout z oblasti více než 5 tisíc vojáků a monitorovat demobilizaci více než 140 tisíc dalších vojáků Ekvádoru i Peru. Veškeré náklady spojené s misí měly podle dohody uhradit nepřátelené země (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 411-412).

Pozorovací mise MOMEPE hrála ústřední roli v mírovém řešení a to i v pozdních fázích vyjednávání. Během patové situace na konci července roku 1998 se peruánská armáda chystala provést preventivní útok. Reagovala na provokativní akce ekvádorských jednotek. Obě země od roku 1996 do roku 1998 dohodu několikrát porušily (např. vybudováním základny Banderas nebo peruánského stanoviště PV-2). „*Právě přítomnost mírových pozorovacích jednotek garantujících států úspěšně napomohlo uklidnit situaci*“ (Mares, Palmer, 2012, s. 105-106). Jako vyplývalo z dohody z Itamaraty, pozorovací mise měla za úkol ukončit násilí v kritických místech, separovat nepřátelské armády a vytvořit demilitarizovanou zónu. Pozitivním vedlejším důsledkem ale byla i preventivní ochrana v době kdy diplomatická jednání stagnovala. Analytici, kteří se tímto konfliktem zabývali, se shodují, že bez přítomnosti pozorovací mise MOMEPE by konflikt dále eskaloval znovu do destruktivní fáze (Mares, Palmer, 2012, s. 105-107; Klepak, 1998, s. 109-112; Herz, 2002, s. 61-63).

Veškerá snaha o vyjednání kompromisního řešení by přišla nazmar. Mise rovněž pomohla během finální demarkace hranic, vyčistit zaminované území a výrazně vypomocet v budování vzájemné důvěry. Americký diplomat Luigi Einaudi popsál, jak garantující státy odsouhlasily prodloužení 90 denní lhůty za podmínky, že nepřátelené strany na sebe vezmou větší odpovědnost. Důstojníci ekvádorské i peruánské armády postupně začaly spolupracovat

²⁴ Spolu s vojenskou pozorovací misí v Leticii v roce 1934 během kolumbijsko-peruánské války o území.

bok po boku s pozorovateli mise MOMEPE (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 411-412). I tento fakt vypovídá o tom, že garantující státy zapojily mediační direktivní strategii manipulátora v počáteční fázi mírového řešení.

3.3. Vícestranná paralelní mediace

Na začátku roku 1996 započala druhá část mediačního jednání. Jak bylo zmíněno v předchozí podkapitole, podle druhé fáze dohody z Itamaraty měly vyjednávací týmy po fázi stabilizace následně definovat podstatné problémy, které by vedly jednání do slepé uličky a vybudovat vzájemnou důvěru mezi aktéry sporu. Samotný pojem podstatné problémy (v orig. „*los impases subsistentes*“) byl obsažen v bodě 5 dohody z Itamaraty (Declaración de paz de Itamaraty, 1995). Monica Herz tvrdí, že obsazením tohoto bodu v dohodě, které akceptovalo i Peru a později zpochybnilo, se otevřel manévrovací prostor pro revizi původního protokolu z Rio de Janeiro (Herz, 2002, s. 51) Ekvádoru se otevřela cesta k dosažení svých cílů a v pozdějších fázích ekvádorských vyjednávací tým navrhnul několik požadavků.

Ještě než začaly počáteční formální rozhovory o usmírování, na konci roku 1995 Peru k hranicím mobilizovalo přes 6 tisíc vojáků. Peruánští generálové reagovali na další nákup izraelských stíhacích letounů Kfir ze strany Ekvádoru. (Mares, Palmer, 2012, s. 41). Navzdory tomu, budování vzájemné důvěry se začalo vytvářet, mj. na některých z jednání následujícího roku vojenští představitelé nepřátelených stran projednávali schválení paktu o neútočení a omezení závodu ve zbrojení nebo ustálení bilaterální komise na kontrolu nákupu nových zbraní (Palmer, 1997, s. 124).

Oficiální rozhovory začaly 17. února 1996 a to setkáním ministrů zahraničí Ekvádoru a Peru a diplomatů garantujících států v Limě. Znovu se jednalo o další milník, jelikož to byla první ministerské setkání od podepsání protokolu z Rio de Janeiro v roce 1942. Výsledkem vzájemných rozhovorů byly některé procedurální změny. „*Hlavní město Brasília bylo určeno jako místo konání pro vyjednávání, každá delegace měla být složená z pěti členů, vyjednávání nebude mít časový plán, mandát pozorovací mise MOMEPE se prodlouží a průběh vyjednávání bude utajen*“ (Herz, 2002, s. 52). Další vyjednávání a ministerská setkání charakterizovaly velmi rozlišné pohledy na věc. Peruánský ministr zahraničí Francisco Tudela upozorňoval na rozdíl mezi politickými a právními problémy sporu. Jeho ekvádorský protějšek Galo Leoro navrhnul, že by spor byl dále řešen arbitráží garantujících států a jejich doporučující stanoviska

by byla závazná. Takový požadavek peruánská strana nemohla přijmout, jelikož by hrozilo, že by závazným stanoviskem ztratili víc než by si přáli. Vyjádření základních podstatných problémů ze strany Ekvádoru vyprovokovalo silnou negativní reakci peruánských lídrů. „Někteří dokonce obvinili ministra zahraničí Tudelu z toho, že souhlasí s odebráním peruánské suverenity“ (Einaudi in Crocker et al., 1999. s. 412). Ministři se ale nakonec dohodli, že Peru nebude vetovat ekvádorské požadavky a na oplátku Ekvádor nebude požadovat zavazující rozhodnutí garantujících států (Herz, 2002, s. 53-54).

Za těchto okolností obě strany za prezence zástupců garantujících států podepsaly 26. října 1996 dohodu ze Santiaga. Podle ní se obě země zavazují vyřešit podstatné problémy s cílem vyřešit dlouhodobý hraniční konflikt. Seznam podstatných problémů vedoucích do slepé uličky („*los impases subsistentes*“) doručily obě strany brazilskému velvyslanci Ivanu Canabravovi během únorového setkání v Quitu. Dohodou také bylo, že žádné další požadavky nemohou být na seznam dodatečně přidány. Ekvádorský seznam zahrnoval: 1) částečnou nevykonatelnost Protokolu z Ria kvůli absenci rozvodí („*divortium acquarium*“) mezi řekami Zamora a Santiago; volný a suverénní přístup k řece Marañón; problém demarkace některých sektorů jako Bumbuiza-Yaupi, Lagartococha-Guepi a dalších; blokáce naplaveniny v kanále Zarumilla. Požadavky Peru zůstaly u demarkace hranic podle článku 8 tehdejšího Protokolu z Ria (ibid). Peru stále trvalo na hranici, která vyplývala ze staré dohody, již Ekvádor prohlásil za neplatnou.

Požadavky a cíle obou stran byly za takových podmínek neslučitelné. V průběhu dalšího vyjednávání byla situace krajně napjatá. U hranic došlo k několika incidentům a vojska obou zemí se začala mobilizovat. V takové situaci bylo nemožné pokročit dle plánů garantujících států do třetí fáze zásadního vyjednávání (Palmer, 1997, s. 126). Nicméně, zástupci znepřátelených zemí a zástupci garantujících států se dohodli na nadcházejících jednání v Buenos Aires a Santiago de Chile, kde by se měly odstranit neslučitelné zájmy. Úspěchem byla dohoda, že v případě větší neshody, Peru závazně přijme arbitráž garantujících států, zatímco Ekvádor přijme arbitráž další třetí strany (ibid). Znepřátelené strany tímto krokem otevřeně vyjádřily, že v případě dalších neshod jsou ochotny přenechat rozhodnutí třetí straně a to v případě, že bude závazné. Ačkoliv k takovému kroku nedošlo, obě strany přijaly výsledek jednání z roku 1998, je zjevné, že se neslučitelné cíle obou zemí začínaly ustupovat před možnou kompromisní dohodou. Nemít žádnou dohodu po nákladné a vzájemné škodlivé válce u řeky Cenepa se postupem času jevilo jako nejhorší možnost.

Jakýkoli další pokrok v mírovém řešení sporu nadále přerušily nečekané události. Ještě v květnu 1996 proběhly v Ekvádoru národní volby. Po finančně devastující Cenepské válce se země utápěla v krizi. Aby toho nebylo málo, populistického prezidenta Abdalá Bucarama Ortize impeachmentem parlament odvolal kvůli jeho mentálnímu zdraví a katastrofálním ekonomickým opatřením, které vyvolaly masové protesty a později generální stávkou (Klíma, 2015, s. 462). V Peru 17. prosince 1996 maoistická gerila MRTA obsadila japonské velvyslanectví v Limě. Mezi zajatci bylo 400 diplomatů a vysokých státních činitelů, včetně ministra zahraničí Peru Francisca Tudely (Klíma, 2015, s. 466-467).²⁵

Během května až listopadu 1997 se uskutečnilo šest kol vyjednávání. Garantující státy zaujaly tentokrát mnohem aktivnější roli. Jejich strategií bylo rozdělit jednání na 4 oddělené části, které později v roce 1998 korespondovaly s vyjednávacími komisemi (Herz, 2002, s. 55). Každá část vyjednávání se probírala v jednom z hlavních měst garantujících států a každému kolu, ve kterém měla každá své zástupce, předsedal zástupce hostující země (Palmer, Mares, 2012, s. 110-114). Způsob jakým se jednání vedla, umožnil oběma stranám tvořit návrhy a protinávrhy za účelem odstranění podstatných problémů. Garantující státy následně aktivně navrhovaly vlastní řešení, kterými pomohly vytvořit komunikační kanály mezi zneprátenými stranami a vybudovat vzájemnou důvěru. Nic už nebránilo se posunout do třetí fáze podstatného vyjednávání. Dle typologie Saadii Touvala a Iry Williama Zartmana můžeme tyto události charakterizovat jako přesun mediační strategie z komunikačně-facilitativní na strategii procedurálně-formulativní.

3.4. Patová situace a cesta ven – mírová dohoda z roku 1998

Na začátku roku 1998 byly vytvořeny 4 komise, jedna pracovní skupina a mechanismus evaluace ministrů zahraničí Ekvádoru a Peru. „*Tento nový přístup přispěl k praktickému a celkově pozitivnímu úsudku o bezpečnosti a mezinárodnímu rozvoji obou zemí v kontrastu s minulým tradičním, velmi konfliktním předsevzetím, který dominoval v politické agendě*“ (Eunaidi in Crocker et al., s. 413). Monica Herz tvrdí, že struktura komisí byla úmyslně

²⁵ Tudela byl později propuštěn, nicméně, dalších 72 zajatců drželo hnutí MRTA stále v zajetí. V dubnu roku 1997 nechal Fujimori napadnout budovu ambasády ozbrojeným komandem a většinu zajatců osvobodit (History 1997).

ujednána tak, aby byly založeny na společné ideji vzájemně prospěšné kooperace a rozvoje. Komise I měla na starost obchod a plavbu a její místo konání bylo v Buenos Aires. Komise II se zabývala ekonomickou integrací v otázce demarkace hranic a místo konání bylo ve Washingtonu. Demarkaci pozemní hranice se věnovala Komise III se sídlem v Brasílii a poslední Komise IV se sídlem v Santiagu de Chile měla za úkol vytvořit opatření k budování vzájemné důvěry (tzv. „*confidence and security building measures*“) (Herz, 2002, s. 55-56).

Rozdělení agend do jednotlivých komisí v různých místech konání se velmi pozitivně projevilo na rychlosti vyjednávání a budování komunikačních kanálů. „*Rozdělením problémů do jejich samostatných část, strany během několika příštích měsíců výrazně pokročily a byly schopné dosáhnout dohod ve třech ze čtyř hlavních měst. Zbývalo pouze vyřešit problém demarkace hranice*“ (Mares, Palmer, 2012, s. 110-111). Kromě problému skutečné demarkace hranic zůstávala otevřená otázka volného a suverénního přístupu Ekvádoru k řece Maraňón, tedy k povodí řeky Amazonky. Podle Moniky Herz byla otázka přístupu k povodí Amazonky klíčová a to nejen z ekonomických důvodů, nýbrž také pro symbolický význam. Ekvádor usiloval o své historické právo být označován jako amazonská země (Herz, 2002, s. 56-59). Vyjednávací týmy zneprátelených stran stále nemohly nalézt společné slovo až do roku října roku 1998.

V květnu téhož roku experti z Komise III vypracovali zprávu o pozici hranic, ze které závěry posléze unikly na veřejnost. Tyto nové poznatky nahrávaly pozici a požadavkům Ekvádoru. Otázkou bylo jak přimět obě strany, aby přijaly navrženou hranici experty z komise. Napětí znovu rostlo a panovaly obavy z dalších ozbrojených střetů v oblasti řeky Cenepa. Mobilizace vojáků do území mohla jednoduše způsobit další masakr a konec vyjednávání. Do deeskalace se v srpnu 1998 zapojily především jednotky stále aktivní pozorovací mise MOMEF. Dalším faktorem bylo zapojení nově zvoleného ekvádorského prezidenta Jamila Mahuada. Nově zvolený šéf exekutivy souhlasil s technickými poznatky expertů v otázce hranic a zavázal se v pokračování ve vyjednávání se svým peruánským protějškem Albertem Fujimorim (ibid).

Právě prezidentská diplomacie, která zahrnovala sedm vzájemných návštěv v různých místech konání, pomohla hrozící konflikt deeskalovat. „*V pátek, když poblíž seděl usměvavý peruánský prezident Alberto Fujimori, Mahuad vzpomínal na ty stresující dny před šesti měsíci, kdy dva jihoameričtí sousedé šli téměř do války počtvrté za posledních 47 let“... „Soupeřící vojáci, v některých bodech od sebe nebyli více než 10 kroků a vzájemně na sebe vrhali urážky. Kdyby někdo vystřelil, tři roky vyjednávání by byly ztraceny.*“ řekl prezident Mahuad (AP News,

1999). Odhodlání konflikt ukončit a jednou pro vždy vyřešit teritoriální spor oba prezidenti dávali otevřeně najevo, nicméně, stále chybělo vyřešit technické požadavky vyjednávacích týmů.

Naprosto stěžejní se v závěrečné fázi ukázala přítomnost garantujících států. V patové situaci, kdy reálně hrozilo, že se konflikt znovu dostane do destruktivní fáze, se znovu projeví benefit přítomnosti těchto států. Na začátku září 1998 Fujimori a Mahuad požádali garantující státy, aby podstatné problémy, které vyjednávací týmy zneprátelených zemí nedokáží samostatně vyřešit, byly předmětem závazné arbitráže (U.S. Department of State Office of the Spokesman Press Statement 1998). Garantující státy, především Spojené státy ale předem požadovaly, že takový krok musí předem schválit parlamenty obou zemí.²⁶ (Mares, Palmer, 2012, s. 41-42).

Jak uvádí Luigi R. Einaudi, řešení v podobě arbitráže konkrétních bodů bylo důsledkem procedurální dohody z roku 1996 z Buenos Aires. Ekvádoru a Peru se tehdy dohodly, že pokud se vyjednávací týmy nedohodnou na konkrétním bodu, závazné rozhodnutí případně na bedra garantujícím státům (Einaudi in Crocker et al., 1999, s. 424-425). 23. října 1998 obdrželi prezidenti Ekvádoru a Peru dopis, který obsahoval finální návrh. Podepsali jej všichni čtyři prezidenti garantujících států: prezident Brazílie Fernando Henrique Cardoso, americký prezident Bill Clinton, argentinský prezident Carlos Menem a chilský prezident Eduardo Frei (La Nacion 1998).

Kromě toho, v rámci současné převažující direktivní strategie mediace, garantující státy přišly s další nabídkou v podobě finanční odměny za vyjednané mírové řešení. *„Do týdne od získání schválení arbitráže měli garanti dohody své rozhodnutí a to i s pobídkovou odměnou: příslibem rozvojové pomoci ve výši 3 miliard amerických dolarů z mezinárodních finančních institucí“* (ibid). Americká diplomatka v Ekvádoru Heather Hodges uvádí, že samotné Spojené státy přislíbily 20 milionů dolarů pro asistenci v rozvojovém mírovém procesu obou zemí a více než 40 milionů dolarů v programu agentury Spojených států pro mezinárodní rozvoj v regionu jižní hranice Ekvádoru. Z těchto programů měly prospěch přibližně na půl milionu obyvatel žijících v této oblasti (Hodges in Donoso, 2009, s. 227-228).

O tři dny později, 26. října 1998, návrh schválili peruánský prezident Alberto Fujimori a ekvádorský prezident Jamil Mahuad a podepsali historickou dohodu, tzv. prezidentský akt z města Brasília (v orig. *„el Acta de Brasilia“*). Tímto způsobem došlo za pomoci mediace a

²⁶ Národní kongres Peru a národní shromáždění Ekvádoru jsou unikamerální legislativní orgány.

arbitráže k elegantní dohodě v rozsahu, v níž se harmonizovaly zájmy obou stran: na ekvádorské straně se podařilo získat přístup a navigace přes Amazonku a protokol z Ria byl upraven do té míry, že udělil přístup oběma státům, který předtím nebyl specifikován v uvedené smlouvě; pokud jde o peruánskou část, protokol z Ria a nepostoupila část suverénního území (Presidential Act of Brasilia 1998). Harmonizace zájmů, nepochybně ovlivnila vysokou životnost smlouvy, jelikož doposud k dalším sporům nedošlo.

Celkem prezidenti zneprátelených států podepsali šest bilaterálních dohod v rámci prezidentského aktu. Hranice se teprve měla ustanovit, nicméně, flexibilní pojetí suverenity a interpretace protokolu z Ria, umožnila naplnit zájmy obou zemí. Podepsáním smlouvy o obchodu a navigaci Ekvádor získal právo využívat přítoky Amazonky na peruánském území. Mezinárodní dohodou se mu tak zpřístupnil Atlantický oceán a zároveň to posílilo ekvádorskou národní identitu, prahnoucí po statusu amazonské země. Dohoda posílila i ekonomickou integraci obou států. Na přítocích nově zpřístupněných řek byly vybudovány doky a zásobovací sklady pro ekvádorské zboží (Mares, Palmer, 2012, s. 412). *„Dohoda také dává Ekvádoru právo využívat bezplatný pozemní tranzit po veřejných komunikacích a používání doků dostupných na specifikovaných místech. Tato práva budou vykonávána svobodně, bez nákladů, nepřetržitě a navždy. Několik článků ve smlouvě stanovilo, jak se bude zacházet s ekvádorskou lodní dopravou a nákladem.“* (Simmons in Zartman, Kremeniuk, 2005, s. 254). Další součástí prezidentského aktu bylo ustanovení permanentního přístupu Ekvádoru do oblasti Tiwintza. Veškeré legální i komerční práva zůstala Peru, nicméně, Ekvádoru bylo alespoň částečně umožněno vytvořit z území, sčítající jeden kilometr čtvereční, pietní místo za padlé vojáky (BBC 1998). Zbytek oblasti cenepského údolí a řeky Cenepa zůstalo ve vlastnictví Peru.

Unikátním řešením bylo vytvoření dvou národních ekologických parků, každý v jedné v zemi v severní části řeky Cenepa. Kompletní demilitarizaci a vytvoření národních ekologických parků uvítaly především lokální kmeny indiánů. Konfederace původních národností Ekvádoru (v orig. *„Confederación de Nacionalidades Indígenas del Ecuador“*) se do průběhu vyjednávání zapojila. S ideou vytvoření demilitarizovaného národního parku přišel norský sociolog Johan Galtung, který se vyjednávání na nižší úrovni také zúčastnil. Galtung v roce 1995 na mírové konferenci v Guatemale nápad předal ekvádorskému exprezidentovi. Ten poté návrh rozšířil mezi členy týmů jednotlivých států v dalších kolech mírového vyjednávání (Galtung, Fisher, 2013, s. 16). Marcela Fortuna Biato tvrdí, že Peru ideu národního parku z počátku odmítalo, a to z důvodu, že by takový park ještě víc znemožnil přesné vytyčení hranic. K tomu by to byl zásah do peruánské národní suverenity (Biato, 2016). Jak se ale později

ukázalo, možné zisky s přijetím dohody výrazně byly vyšší než rozhodnutí v latentní fázi konfliktu setrvat. Peru mělo Ekvádoru zpřístupnit volnou navigaci k řece Napo a v oblasti Zarumilla Peru muselo zajistit trvalý průtok vody tak, aby dostatečně zásoboval vodou ekvádorské obyvatelstvo (Herz, 2002, s. 60).

Nakonec, příslib ekonomické pomoci se naplnil. K ekonomickému rozvoji a integraci byl vyčleněn fond od Meziamerické rozvojové banky. Pro tento fond bylo vyčleněno v přepočtu 3 miliardy amerických dolarů. Většina pocházela z oficiálních nebo multilaterálních zdrojů a 600 milionů dolarů z privátního sektoru (IDB 2000). „*Desetiletý program zahrnoval rozvojový plán území a několik projektů pro rozvoj infrastruktury, transportu, dodávky elektřiny, turismu, rybolovu a vzdělání*“ (Herz, 2002, s. 60).

Intervence třetí strany, v tomto případě garantujících států, byla podle většiny názorů autorů a analytiků úspěšná a velmi užitečná. Management konfliktu měl charakteristickou formu smířčího řízení. Nicméně, forma procesu vyjednávání, mechanismus garantujících stran a procedurální taktika vypovídá o intervenci třetí stranou pomocí mediace. Do půlky roku 1998 se obě země dostaly do patové situace, kdy nechybělo málo k tomu, aby konflikt dostal do destruktivní fáze. Naštěstí, předchozí podmínky umožnily řešit situaci, kdy se zneprátelené strany dostanou do takové situace. Body na kterých se neshodly, přejaly garantující státy a ty závaznou arbitráží tyto body implementovaly v kompromisním návrhu.

Jednotlivé strategie se v průběhu vyjednávání různě měnily. Pokud vezmeme v potaz poznatky z teoretické části, na začátku vyjednávání šlo především o komunikačně-facilitativní strategii. Garantující státy usilovaly o zastavení bojů, vytvoření demilitarizované zóny, vybudování komunikačních kanálů a vzájemné důvěry. O to se významně zasloužila pozorovací mise MOMEF, ve které participovaly všechny zúčastněné státy. Budování vzájemné důvěry a komunikační kanály zlepšilo výrazným způsobem zapojení civilní společnosti. Ambasády čtyř garantujících zemí spolupracovaly s jednotlivými sektory společnosti. Velvyslanci a vyjednaváči témata sporu probíraly na univerzitách, s médii a se zástupci parlamentu (Herz, 2002, s. 87). Za zmínku stojí zapojení norského sociologa Johana Galtunga nebo Rogera D. Fishera z Harvardské univerzity.²⁷ Hypotézu **H3a** je tedy potvrzena částečně, jelikož se v dalších fázích strategie garantujících států výrazně proměnila.

Od začátku roku 1996 začala druhá část mediačního jednání. Zejména u Brazílie můžeme pozorovat znaky prokazující více intenzivní strategii mediace procedurálně-

²⁷ Viz Ricigliano, 2012. Making Peace Last: A Toolbox for Sustainable Peacebuilding

formulativní. Brazílie poskytla místo pro vyjednávání své hlavní město. Znepřátelené strany konečně formálně sepsaly body, na kterých nemohou najít shodu (viz tzv. „*los impases subsistentes*). Vyjednávací týmy garantujících států s těmito body aktivně pracovaly a součástí této strategie byla i část dohody, podle které žádné další sporné body nemohou být přidány. V roce 1997 byla strategie garantujících států ještě aktivnější a na jejich návrh byly vytvořeny čtyři vyjednávací komise, které separátně řešily jednotlivé agendy. Garantující státy určovaly frekvenci a délku každého kola vyjednávání. „*Rytmus vyjednávání byl pečlivě administrován tak, aby mohla být vybudována vzájemná důvěra nebo aby jednotlivé sektory společnosti obou znepřátelených zemí měly dostatečný čas vstřebat vyjednané kompromisní návrhy.*“ (Herz, 2002, s. 85). Hypotéza **H3b** byla potvrzena rovněž, protože mediátoři využily i třetí strategii mediace.

Silovou mediaci neboli direktivní strategii využívaly garantující státy různými způsoby. Spojené státy hojně využívaly svůj vliv během vyjednávání. Můžeme uvést uvalení sankcí a následné zrušení sankcí v roce 1995 po zastavení palby v Cenepské válce. Metoda cukru a biče byla zjevná, když garantující státy několikrát otevřeně vyžadovaly po Ekvádoru a Peru aktivní participaci a odhodlání teritoriální spor ukončit. „*Garantující státy byly ochotné zajistit dlouhotrvající mír a poslat do místa rozbrojů misi za účelem udržení míru, ale pouze pokud obě strany sporu budou odhodlané vyřešit teritoriální spor.*“ (Simmons 2016). Pokud by Ekvádor a Peru neprojevíly ochotu zásadně pokročit v jednáních, garantující státy hrozily tím, že mediační proces ukončí (Herz, 2002, s. 87). Za ústupky měly být státy odměněny finanční pobídkou zahrnout v rozvojových fondech. Fujimori a Mahuad se sešli v únoru roku 1999, aby projednali rozvojový plán. Podle prohlášení Bílého domu mohli počítat s 40 miliony dolarů. Americký prezident Clinton také přislíbil, že bude nabádat ostatní země, aby do fondu přispěly (AP News, 1999). Jak se později ukázalo, z rozvojových fondů měly prospěch oba státy a především obyvatelstvo žijící v blízkosti hranic.

3.5. Zralý moment a postkonfliktní ujednání

Výsledný úspěch mediace se odvíjí od několika vzájemně ovlivňujících faktorů. William I. Zartman v článku z roku 1999 zmiňuje čtyři podmínky, které by určitý konflikt měl naplnit, pokud chce třetí strana využít intervenci ve formě mediace. Záměrem práce bylo tedy potvrdit nebo vyvrátit hypotézu **H2**, tedy jestli konflikt mezi Ekvádorem a Peru tyto podmínky splňuje.

Za prvé, konflikt by měl být dlouhý, protrahovaný a komplexní. To ve svých dílech potvrzují i někteří analytici (viz Brecher 2016; Bruce St John in Bonilla, 1999). Teritoriální spor se pojí se samotnou historií neboli formálním vznikem státnosti obou zemí. Než byl spor finálně dořešen v roce 1998, jednalo o nejdéle trvající hraniční konflikt v západní hemisféře. Nejméně třináctkrát se pokusili země spor vyřešit, ale neúspěšně. Konflikt charakterizuje několik vlastností, mj. to, že vzájemná rivalita a nesnášenlivost se přenášel mezi generacemi v obou společnostech.

Druhou podmínkou bylo, že konfliktní strany vstoupili do mrtvého bodu a samostatně nejsou schopny konflikt vyřešit. Již v minulosti se obě zneprátelené země obrátily na pomoc jiných států v regionu. Válka v Cenepě v roce 1995 představovala hrozbu, že se teritoriální spor rozšíří do dalších oblastí, zejména větších měst. Destruktivní síla byla mnohem větší, jelikož obě strany vedly od 80. let závod ve zbrojení. Vojenská technologie pokročila, to několikrát zvedlo případný risk a cenu za vedení války. Když se na začátku roku 1998 situace dostala do mrtvého bodu, vyjednávání uvízlo na několika sporných bodech a vojenské jednotky se začaly opět mobilizovat do oblasti demilitarizované zóny. Nechybělo málo a konflikt mohl znovu eskalovat.

Jako třetí podmínku Zartman uvádí, že zneprátelené strany už nechtějí připustit další ztráty na životech, neboť destruktivní jednání je pro nepřijatelné. Jak bylo zmíněno v teoretické části, důležitou částí mediace je načasování. Zartman zmiňuje tzv. zralý moment, tedy situaci kdy ani jedna ze sporných stran nemá dostatek sil zničit svého protivníka nebo dosáhnout vítězství. Pokud se strany dostanou do vzájemně škodlivé situace (MHS), později začnou uvažovat o alternativním řešení a tzv. cestě ven. Ekvádor i Peru se od roku 1990 provázely ekonomické a politické krize. Zbrojení vyšlo obě země na několik desítek miliard dolarů a výdaje za samotnou válku v Cenepě se odhadují na 500 milionů dolarů (Mares, Palmer, 2012, s. 38). Po tomto konfliktu lze vidět značnou změnu v zahraniční politice obou zemí. Uzavření dohody už nadále neodpovídalo hře s nulovým součtem, kde jedna strana vyhrává na úkor druhé. Samotní prezidenti v závěru vyjednávání přispěli pozitivní rétorikou. „ *S touto mírovou dohodou zde není žádný poražený, ale jenom vítězové.* “ prohlásil peruánský prezident Alberto Fujimori (AP NEWS 1999). Navázání důvěry a vybudování komunikačních kanálů mezi ekvádorskými a peruánskými lidry bylo pro klíčové pro garantující státy. Poslední podmínkou podle Zartmana je, že strany začnou být ochotné spolupracovat a patovou situaci ukončit. I tuto podmínku konflikt mezi Ekvádorem a Peru splnil a celkově tak potvrdil hypotézu **H2**.

Prezidentský akt z Brazílie z roku 1998 celkově uspokojil všechny strany. „*Naše mírová dohoda je velmi kreativní. Za asistence mezinárodní komunity koncept suverenity a vlastnictví byl rozdělen na území Tiwinza, a to nám umožnilo udržet si národní pýchu na obou stranách.*“ nechal se slyšet ekvádorský prezident Jamil Mahuad Witt (USIP 1999). Ekvádor přijal dohodu, která jim umožnila přístup do oblasti Tiwinza a k Amazonce. Obě země zároveň lákaly ekonomické benefity. Zartman teorii zralosti později rozšířil o další teoretický koncept – tzv. vzájemně lákavou příležitost (MEO). Zájmy a benefity z možného předpokladu budoucích zisků se pro aktéry sporu začne jevit jako výhodnější než současné status quo. Od roku 1998 do roku 2008 se do oblasti pohraničí s Peru investovalo okolo 1.6 milionů dolarů a vzniklo více než 400 projektů na podporu rozvoje, uvedla ekvádorská ministryně zahraničních věcí za vlády Rafaela Correy (Salvador in Donoso, 2009, s. 20).

Kromě zásadního zlepšení vzájemných diplomatických vztahů mezi Ekvádorem a Peru, od roku 1998 se zvýšil vzájemný obchod (Arévalo V., 2019, s. 34-37). Ekvádorský export (především ropy a ropných produktů) narostl z 69 milionů dolarů v roce 1995 až na 1,5 miliardy dolarů v roce 2007. Peruánský export vzrostl o 300 milionů dolarů. Soukromé investice vzrostly 1 milionu dolarů v roce 1992 na 35 milionů dolarů v roce 2002 (Mares, Palmer, 2012, s. 127-128). Pakliže už nehrozil další vojenský střet mezi zeměmi, prostředky v rozpočtu za obranu mohly být alokovány do jiných sektorů. Vojenský rozpočet obou zemí byl v roce 2016 nižší o zhruba 20 % než v roce 1995 (Biato 2016). Ačkoliv obě země provázely v následujících letech další interní krize, teritoriální dohoda a z ní plynoucí výhody platí do současnosti.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala případem mediace více států v mírovém řešení teritoriálního konfliktu mezi Ekvádorem a Peru. Práce měla za cíl analyzovat kontextuální a procesní proměnné, které přispěly k úspěšnému řešení jednoho z nejdéle trvajících teritoriálních sporů v západní hemisféře. Úkolem práce rovněž bylo zodpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „*kteřé faktory přispěly k úspěchu mírového jednání v letech 1995 až 1998 a jakou roli v něm zaujímali garanti mírové dohody*“ a vedlejší výzkumnou otázku: „*jaké důvody lze přičíst předchozímu neúspěchu v mírovém jednání?*“ Analýza byla provedena za využití kontingenčního přístupu ke zkoumání mediace a teoretických poznatků a to za účelem zodpovězení výzkumných otázek a ověření platnosti stanovených hypotéz.

První část práce se věnovala základní charakteristikou konfliktu a teritoriálního sporu. Důležitým zdrojem teoretických poznatků poskytl Peter Wallensteen v knize *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. Podle něj konflikt je sociální situací, při které aktéři soupeří ve stejný čas o omezené zdroje. V další části je zmíněno rozdělení statků podle norského sociologa Johana Galtunga. Ten říká, že aby dva aktéři překonali neslučitelnost zájmů, musí dojít až za kompromisní řešení, které představují tzv. bod proměny. Sám Galtung v mírovém řešení konfliktu mezi Ekvádorem a Peru sehrál menší roli a to v případě ideje vybudování ekologického binárodního parku v místě sporu. V podkapitole 1.2 se práce věnovala jednotlivými fázemi konfliktu. Rozdělení jednotlivých nástrojů nenásilné intervence v určité fázi konfliktu pomohlo identifikovat důvod, proč garantující státy zvolily taktiku zahrnující čistou mediaci a silovou mediaci, ekonomické nástroje jako jsou sankce a udržování míru (peacekeeping). Tato část rovněž popisuje teorii zralosti, se kterou přišel William I. Zartman. Podle něj je mediační snaha úspěšná v případě, že konflikt *dozrál* a převažuje tzv. vzájemně škodlivá patová situace. Znepřátelené strany si tuto situaci uvědomují a hledají cestu ven. Jak autor uvádí, situaci MHS předchází katastrofická událost, která přinutí aktéry změnit své priority.

Podkapitola 1.3 se věnuje nástrojům řešení konfliktů. V nich dominantně převažuje mediace jako nejstarší a nejčastěji využívaná metoda nenásilné intervence. Poslední podkapitola teoretické části rozebírá kontingenční přístup podle významného odborníka na mediaci Jacoba Bercovitcha. Jeho přístup ke zkoumání mediace bere v potaz, že je konflikt dynamický proces, který ovlivňují různé kontextuální proměnné. Kontingenční přístup tedy zkoumá charakteristiku konfliktu, stran a mediátora a zasazuje je do konkrétního kontextu

mediace. Je třeba zahrnout do analýzy i předchozí mediační pokusy. V další fázi analýzy jsou zkoumány procesní proměnné mediace a strategie mediátora.

Druhá část práce se věnovala kontextuálním proměnným konfliktu mezi Ekvádorem a Peru, a to podle rozdělení, které nastavuje kontingenční přístup podle Jacoba Bercovitcha. První podkapitoly poukázaly na skutečnost, že teritoriální konflikt mezi Ekvádorem a Peru úzce souvisí se samotným vznikem obou států v první půlce 19. století. Analytici jako Jorge I. Domínguez, že většina nově vznikajících států nabyla území pomocí principu *uti possidetis*. Tato skutečnost umožnila dekolonizovaným státům získat území, které před nezávislostí spravovali. V případě Ekvádoru se zásluhou tohoto se vůči Peru vytvořila silná rivalita. Oba státy se navzájem po dobu desítek let obviňovaly ze vzájemné agrese. Mezi ekvádorským obyvatelstvem se postupem času vytvořily silné pocity antagonismu, nespravedlnosti a pocitu křivdy. Tuto náladu ve společnosti jenom umocnila vojenská porážka v roce 1941 a přenechání většiny sporného území ve prospěch Peru. Podkapitola 2.1 představuje charakteristiku konfliktu. Analytici ekvádorsko-peruánský spor popisují jako protrahovaný konflikt, strategický konflikt nebo dlouhotrvající teritoriální rivalitu. David Scott Palmer nebo Robert Bruce St John uvádějí, že došlo k nejméně třinácti pokusům teritoriální spor vyřešit. Mezi nimi vyčnívá arbitráž španělského krále od roku 1887 a protokol z Rio de Janeiro z roku 1942. Kromě vedlejší výzkumné otázky byla v této části práce vyvrácena hypotéza **H1**: *V případě teritoriálního sporu se konfliktní strana, která momentálně území zabírá, brání zapojení mediátora*. Peru se mediací třetí stranou na rozdíl od Ekvádoru nebránilo. Avšak po přijetí protokolu z Rio de Janeiro, Peru odmítlo rozšířit nebo jinak modifikovat seznam garantujících států.

Zbývající podkapitoly druhé části práce analyzují charakteristiku zúčastněných stran konfliktu. Ačkoliv oba andské státy od 80. let 20. století směřovaly k demokratické tranzici, kvůli ekonomické nestabilitě a interním problémům se tento proces zpomalil. Peru se na začátku 90. let potýkalo s ekonomickou krizí, vysokým zadlužením a útoky levicové gerily Světlá stezka. Nastupující prezident Alberto Fujimori v zemi zavedl ekonomické reformy (tzv. *Fuji šoky*), privatizaci a škrty v rozpočtu. Nicméně, o dva roky později omezil platnost ústavy a nasměřoval zemi k autoritářskému režimu. Ekvádor rovněž bojoval s ekonomickou stabilitou a labilní vnitropolitickou situací. Během mírového jednání od roku 1995 se v zemi vystřídal pět prezidentů. Výsledná analýza v práci poukazuje na to, že se veřejné mínění po Cenepské válce mírně měnilo ve prospěch mírové dohody. Svůj podíl na tom měli média, komerční skupiny a především prezidenti obou států. Kontext mediátora, neboli kontext čtyř garantujících států,

vypovídá o snaze regionální integrace za pomoci mezinárodních organizací a smluv. Protokol z Buenos Aires z roku 1967 v rámci OAS ustanovil základní mechanismy při řešení mezistátních sporů. V roce 1991 zase deklarace ze Santiaga umožnil ostatním státům Jižní Ameriky zasáhnout v případě, že jedna ze signatářských zemí porušuje demokratické hodnoty. Po konci studené války Spojené státy jako vítězná supervelmoc využila svého globálního vlivu. Prezident Bill Clinton prosazoval hodnoty idealismu, demokracii a silně se ohrazoval proti obchodu s drogami. To bylo pro Clintonovou administrativu klíčový úkol, převážně kvůli masivnímu importu drog z Jižní Ameriky. Brazílie se ke konci 20. století jevila jako rostoucí regionální velmoc a v mírovém procesu se její dominantní postoj rovněž projevoval.

Třetí část práce se věnovala samotnému mírovému procesu v letech 1995 až 1998. Tomu předcházela válka u řeky Cenepa v roce 1995. Krátký incident měl zásadní dopady na obě země. Po několika týdnech bojů v téměř neobydlené džungli oba zneprátelené státy přistoupili na zastavení bojů a mediaci čtyř států, které se v minulosti zavázali jako garanti protokolu z Ria (Spojené státy, Brazílie, Argentina a Chile). Hlavní výzkumná otázka této diplomové práce zněla: *keré faktory přispěly k úspěchu mírového jednání v letech 1995 až 1998 a jakou roli v něm zaujímali garanti mírové dohody*. Garantující státy měly stěžejní roli a ovlivnily celkový proces vyjednávání zásadním způsobem. Ustálení pozorovací mise MOMEPE, v kterém asistovali pozorovatelé těchto států, pomohla vytvořit demilitarizovanou zónu a zabránit tak dalším střetům. Zároveň se zapříčinila o vytvoření komunikačních kanálů a vzájemné důvěry mezi vojáky a jejich veliteli Ekvádoru a Peru. Brazílie nabídla neutrální místo pro vyjednávání a v paláci Itamaraty v městě Brasília se podepsala dohoda o zastavení bojů. V ní se mj. stanovily základní podstatné problémy („*los impases subsistentes*“), které by vedly vyjednávání do slepé uličky. Délku proces ovlivnil nečekané události, např. útok levicové gerily MRTA na japonské velvyslanectví nebo impeachment ekvádorského prezidenta Bucarama.

Podkapitola 3.4 se věnovala závěrečné fázi vyjednávání. Garantující státy vytvořily čtyři oddělené komise, které separátně řešily jednotlivé agendy. Každá komise zasedala v jiném hlavním městě garantujících států. K finální dohodě došlo 26. října 1998. Prezidentský akt z Brasília zahrnoval šest bilaterálních dohod, které uspokojily zájmy obou států. Ekvádor získal přístup k Amazonce a do oblasti Tiwinza, které jim mohlo sloužit jako pietní místo za padlé vojáky. Vlastnictví ale zůstalo Peru. Elegantním řešením bylo vytvoření binárodního ekologického parku okolo hranic. Hypotézy **H3a** a **H3b** byly potvrzeny jenom částečně, jelikož se garantující státy mediační strategii měnily v průběhu vyjednávání. A navíc, mediační strategie Spojených států odpovídala direktivní neboli silové mediaci, jelikož tato strategie

zahrnovala udělení a zrušení sankcí nebo finanční pobídky. Brazílie se ujala mírnější role, nicméně, měla zásadní vliv na procedurálně-formulativní strategii garantujících států. Garantující státy jako celek rovněž vyžadovaly po Ekvádoru a Peru aktivní zapojení a ochotu konflikt ukončit, a to i pod pohrůzkou, že pokud by to neudělaly, z vyjednávání by garantující státy odstoupily.

Závěrečná část práce identifikuje zralý moment ekvádorsko-peruánského konfliktu, analyzuje finanční náklady za válku v Cenepě a následné benefity z mírové dohody. Konflikt naplnil všechny čtyři podmínky pro úspěšnou mediaci dle typologie Wiliama I. Zartmana, a tudíž hypotéza **H2** byla potvrzena. Dohoda byla výsledkem usilovné snahy mnoha aktérů. Během procesu se zapojila občanská společnost, univerzity i komerční sektor. Po urovnání vztahů bylo v rámci rozvojových projektů zlepšeno mnoho oblastí ať už školství, doprava nebo infrastruktura. Růst vzájemného exportu obou zemí vzrostl několikanásobně a vzájemná teritoriální dohoda platí do dnešního dne.

Případ ekvádorsko-politického konfliktu vykazuje několik specifických vlastností. Především ale poukazuje na to, že konflikt je určitým způsobem výsledkem špatné komunikace. I přes to, že spor mezi státy trvá takovou dobu a ve společnosti panuje určitá averze vůči druhému obyvatelstvu, existuje možnost konflikt ukončit a následně benefitovat ze vzájemné spolupráce. Ojedinelý mechanismus garantujících států nebo třeba koncept vybudování ekologického parku v demilitarizované zóně může sloužit jako příklad pro řešení budoucích konfliktů. Případ usmíření Ekvádoru a Peru není v odborné literatuře tolik zmiňován. Tato práce se tedy pokusila přispět do odborné diskuze a poukázat na možnosti řešení mezistátních konfliktů.

Seznam pramenů a sekundárních zdrojů

Prameny

BIATO, Marcel Fortuna. The Ecuador-Peru Peace Process. *Contexto Internacional* [online]. 2016, roč. 38, č. 2, s. 621-641. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://doi.org/10.1590/S0102-8529.2016380200005>>

CROCKER A., Chester, Fen Osler HAMPSON a Pamela AALL, eds. *Herding Cats: Multiparty Mediation in a Complex World*. Washington D.C.: United States Institute of Peace Press, 1999. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://archive.org/>>

Declaración de paz de Itamaraty [online]. 1995. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://peacemaker.un.org/ecuadorperu-itamaratydeclaration95>>

DONOSO et al. [online]. *Ecuador-Perú: evaluación de una década de paz y desarrollo*. FLACSO Ecuador, 2009. ISBN 978-9978-67-204-4. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <https://biblio.flacsoandes.edu.ec/shared/biblio_view.php?bibid=111213&tab=opac>

OSN. *Charta OSN* [online]. 1945. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<http://www.osn.cz/osn/charta-osn/>>

Presidential Act of Brasilia [online]. 1998. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://peacemaker.un.org/ecuadorperu-actbrasil98>>

Rio Protocol [online]. 1942. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://peacemaker.un.org/ecuadorperu-rioprotocol42>>

U.S. Department of State Office of the Spokesman Press Statement „Ecuador and Peru Vote to Allow Guarantors to Provide Proposal to Resolve Remaining Differences in Border Talks” [online]. 1998. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://1997-2001.state.gov/briefings/statements/1998/ps981016.html>>

USIP. *Presidents of Ecuador and Peru Share Lessons from Recent Peace Agreement*. [online]. 1999. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://www.usip.org/events/presidents-ecuador-peru-share-lessons-recent-peace-agreement>>

Média

AP NEWS. *Peru, Ecuador Agree to Cease-Fire Terms* [online]. 1995a. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/8d510fd336e7e630e4d28222d343c9da>>

AP NEWS. *US Partially Lifts Sanctions Against Peru, Ecuador* [online]. 1995b. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/0839ea17c99a8f8aafb48fe5f07de9d2>>

AP NEWS. *Peru, Ecuador End Border Dispute* [online]. 1998. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/d7912b76315868a94ee133e2bd02e56c>>

AP NEWS. *Peru, Ecuador Recall Tensions* [online]. 1999. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/7656e7087c9174f5703d281e6fee4967>>

BBC. *Peru and Ecuador sign border treaty* [online]. 1998. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/201442.stm>>

HISTORY. *Peruvian President Fujimori orders assault on Japanese ambassador's home.* [online]. 1997. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://www.history.com/this-day-in-history/fujimori-orders-assault-on-japanese-ambassadors-home>>

IDB. *International community supports \$3 billion Peru-Ecuador peace program* [online]. 2000. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://www.iadb.org/en/news/news-releases/2000-03-23/international-community-supports-3-billion-peru-ecuador-peace-program%2C1471.html>>

LA NACIÓN. *Perú y Ecuador zanjaron su conflicto fronterizo* [online]. 1998. [cit. 2.1.2022]. Dostupné z: <<https://www.lanacion.com.ar/el-mundo/peru-y-ecuador-zanjaron-su-conflicto-fronterizo-nid115747/>>

Sekundární zdroje

ARÉVALO VIDARTE, Oscar. *La paz de 1998 y su impacto en la relación Perú-Ecuador. Comentario Internacional* [online]. Roč. 2019, č. 19. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://revistas.uasb.edu.ec/index.php/comentario/article/view/1541>>

BERCOVITCH, Jacob a Judith FRETTER. *Regional guide to international conflict and management from 1945 to 2003*. Washington: CQ Press, 2004. ISBN 1-56802-825-3.

BERCOVITCH, Jacob a Allison HOUSTON. Why Do They Do It Like This?: An Analysis of the Factors Influencing Mediation Behavior in International Conflicts. *Journal of Conflict Resolution*. SAGE Publications Inc, 2000, roč. 44, č. 2, s. 170–202. ISSN 0022-0027.

BERCOVITCH, Jacob a Richard JACKSON. Negotiation or Mediation?: An Exploration of Factors Affecting the Choice of Conflict Management in International Conflict. *Negotiation Journal*. 2001, roč. 17, č. 1, s. 59–77. ISSN 1571-9979.

BERCOVITCH, Jacob a Jeffrey Z. RUBIN. *Mediation in International Relations: Multiple Approaches to Conflict Management*. 1994.

BONILLA et al. *Ecuador-Perú: horizontes de la negociación y el conflicto* [online]. FLACSO, Sede Ecuador, 1999. Foro (FLACSO (Organization). Sede Ecuador)). ISBN 978-9978-67-047-7. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=cvZ8AAAAMAAJ>>

BRECHER, M. *The World of Protracted Conflicts* [online]. Lexington Books, 2016. ISBN 978-1-4985-3188-7. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/detail.action?pq-origsite=primo&docID=4517318>>

BROWN, Adam. Peru, Ecuador Agree to Cease-Fire Terms. *AP NEWS* [online]. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://apnews.com/article/8d510fd336e7e630e4d28222d343c9da>>

COLARESI, Michael P, Karen RASLER a William R THOMPSON. *Strategic Rivalries in World Politics: Position, Space and Conflict Escalation*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008. ISBN 978-0-521-88134-0.

DOMÍNGUEZ I., Jorge et al. Boundary Disputes in Latin America. *The United States Institute of Peace* [online]. 2003, Peaceworks č. 50. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://www.usip.org/publications/2003/08/boundary-disputes-latin-america>>

DRULÁK, Petr. *Jak zkoumat politiku : kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Vydání první. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-385-7.

EDMEAD, F. *Analysis and Prediction in International Mediation* [online]. United Nations Institute for Training and Research, 1971. PS, peaceful settlement. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://books.google.cz/books?id=DUqPAAAAMAAJ>>

FEERICK, John D., Peace-Making Role of a Mediator, The The Americanization of International Dispute Resolution. *Ohio State Journal on Dispute Resolution*. 2003.

FISHER, Ronald J. *Methods of Third-Party Intervention*. 2001.

GALTUNG, Johan a Dietrich FISHER. *Johan Galtung: Pioneer of Peace Research*. Springer, Berlin, 2013. SpringerBriefs on Pioneers in Sci., Practice.

GREIG, J. Michael. Moments of Opportunity: Recognizing Conditions of Ripeness for International Mediation between Enduring Rivals. *The Journal of conflict resolution*. 2455 Teller Road, Thousand Oaks, CA 91320: Sage Publications, 2001, roč. 45, č. 6, s. 691–718. ISSN 0022-0027.

HAASS, Richard N. Ripeness and the settlement of international disputes. *Survival*. Routledge, 1988, roč. 30, č. 3, s. 232–251. ISSN 0039-6338.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní teorie, metody a aplikace*. Třetí vydání. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

HERZ, Monica. *Ecuador vs. Peru: peacemaking amid rivalry* [online]. 2002. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://archive.org/>>

HUTH, Paul. *Standing Your Ground: Territorial Disputes and International Conflict*. Ann Arbor, MI, USA: University of Michigan Press, 1998. ISBN 1-282-42285-5.

JEONG, Ho-Won. *Conflict Management and Resolution: An Introduction*. 2010. Routledge.

KLÍMA, Jan. *Dějiny Latinské Ameriky : vývoj oblasti, regionů a států*. Vydání první. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2015. ISBN 978-80-7422-368-6.

KLEIBOER, Marieke. Ripeness of Conflict: A Fruitful Notion? *Journal of Peace Research*. SAGE Publications Ltd, 1994, roč. 31, č. 1, s. 109–116. ISSN 0022-3433.

KLEPAK, Harold Philip. *Confidence building sidestepped : the Peru-Ecuador conflict of 1995* [online]. Toronto : Centre for International and Security Studies, York University, 1998. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://archive.org/>>

KRASNER, Stephen D. International Regimes. [online]. Cambridge University Press, 1983. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://www.cambridge.org/core/article/international-regimes-edited-by-stephen-d-krasner-ithaca-and-london-cornell-university-press-1983-368-pp-2995-paperback-995/8C5B3DCD4E1BBE9D68261D6DB44441F8>>

LAROSA, Michael J. a Frank O. MORA. *Neighborly adversaries : readings in U.S.-Latin American relations*. Third edition. vyd. Lanham: Rowman & Littlefield, 2015. ISBN 978-1-4422-2645-6.

LÓPEZ CONTRERAS, Franklin Jimmy. *Ecuador – Perú: antagonismos, negociación e intereses nacionales*. 2004, FLACSO.

MARCELLA, Gabriel. WAR AND PEACE IN THE AMAZON: [online]. Strategic Studies Institute, US Army War College, 1995. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<http://www.jstor.org/stable/resrep11901>>

MARES, David a David Scott PALMER. *Power, institutions, and leadership in war and peace: Lessons from peru and ecuador, 1995-1998* [online]. 2012. [cit. 13.12.2021] Dostupné z: <<https://texashistory.unt.edu/ark:/67531/metaph641688/>>

MELICHAR, Hynek. *Mezinárodní management konfliktů, Spojené státy americké a Severní Irsko: Determinanty úspěchu mediace George J. Mitchella v severoirských mírových jednáních 1996–1998*. Olomouc. 2016, Disertační práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Filozofická fakulta. Katedra politologie a evropských studií. Vedoucí práce Jíří LACH

MILLETT, Richard L., Jennifer S. HOLMES a Orlando J. PÉREZ. *Latin American democracy : emerging reality or endangered species?*. Second edition. vyd. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0-415-73260-4.

PALMER, David Scott. Peru-Ecuador Border Conflict: Missed Opportunities, Misplaced Nationalism, and Multilateral Peacekeeping. *Journal of Interamerican Studies and World Affairs* [Cambridge Core]. Cambridge University Press, 1997, roč. 39, č. 3, s. 109–148. ISSN 0022-1937.

PALMER, David Scott. Overcoming the weight of history: ‘Getting to yes’ in the Peru-Ecuador border dispute. *Diplomacy & Statecraft*. Routledge, 2001, roč. 12, č. 2, s. 29–46. ISSN 0959-2296.

SIMMONS, Beth A. Territorial disputes and their resolution : the case of Ecuador and Peru [online]. Washington, DC (1200 17th St., NW, Washington 20036): U.S. Institute of Peace, 1999. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://www.usip.org/publications/1999/04/territorial-disputes-and-their-resolution-case-ecuador-and-peru>>

TOFT, Monica Duffy. Territory and war. [online]. *Journal of Peace Research*. SAGE Publications Ltd, 2014, roč. 51, č. 2, s. 185–198. ISSN 0022-3433. [cit. 13.12.2021]. Dostupné z: <<https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0022343313515695>>

VASQUEZ, John A. Why Do Neighbors Fight? Proximity, Interaction, or Territoriality. *Journal of peace research*. 6 Bonhill Street, London EC2A 4PU, UK: Sage Publications, 1995, roč. 32, č. 3, s. 277–293. ISSN 0022-3433.

WAISOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. 2005.

WALLENSTEEN, P. *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. SAGE Publications, 2007. ISBN 978-1-4129-2859-5.

WIARDA, Howard J. a Harvey F. KLINE. *Latin American politics and development*. 6th ed. vyd. New York: Westview Press, 2006. ISBN 0-8133-4327-5.

ZARTMAN, I. The Timing of Peace Initiatives: Hurting Stalemates and Ripe Moments. *The Global Review of Ethnopolitics*. 2001, roč. 1, s. 8–18.

ZARTMAN, I. William. a Viktor Aleksandrovich. KREMENIUK. *Peace versus justice negotiating forward- and backward-looking outcomes*. Lanham, Md: Rowman & Littlefield, 2005. ISBN 1-4616-1196-2.

ZARTMAN, I. William a J. Lewis RASMUSSEN. *Peacemaking in international conflict: methods and techniques*. 2nd print. vyd. Washington: United States Institute of Peace Press, 1999. ISBN 1-878379-60-7.

Seznam zkratek

MEO (mutually enticing opportunity) – vzájemně lákavá příležitost

MHS (mutually hurting stalemate) – vzájemně škodlivá patová situace

MOMEPE (Military Observer Mission Ecuador-Peru) – vojenská pozorovací mise v Ekvádoru a Peru

OAS – Organizace amerických států

OSN – Organizace spojených národů